

Samenwerking

 Ja

Superstaat

 Nee

Voor een christelijk geluid in Europa

**Christen
Unie**

SGP

‘NAAR DE KERN’

Verkiezingsprogramma ChristenUnie en SGP
Europees Parlement 2019 - 2024

COLOFON

Samenstelling programmacommissie:

Elise Abbey-Van Doorn, Peter den Boef (voorzitter),
Evert-Jan Brouwer, Arjen Droog, Jannes de Jong,
Henri Krooneman, Leon Meijer, Lambert Pasterkamp
en Bert-Jan Ruissen

Ontwerp:

RedMatters B.V.

Opmaak:

Remco van de Pol

Inhoud

Inleiding	4
1. Europa institutioneel	6
2. Veiligheid en privacy	10
3. Rechtsstaat	12
4. Asiel en migratie	16
5. Economie en interne markt	20
6. Euro en monetaire unie	24
7. Begroting en belastingen	28
8. Duurzaamheid	30
9. Landbouw en voedsel	34
10. Visserij	36
11. Handel en ontwikkeling	38
12. Buitenlands beleid en nabuurschap	42
13. Defensie	48

Inleiding

Nederland is onderdeel van Europa. Het stemt dankbaar dat de Europese volkeren na het einde van de Tweede Wereldoorlog in betrekkelijke vrede mogen leven. Dat is geen vanzelfsprekendheid, zoals de geschiedenis uitwijst. We delen eenzelfde cultuur, niet het minst omdat in ons werelddeel het Evangelie wortel heeft geschoten en eeuwenlang doorwerkte. Hier leven we vrij en veilig. Hier verdienen wij ons geld waarmee een hoog welvaartsniveau is bereikt.

Nederland is op zijn plek binnen de Europese Unie. In Brussel, de hoofdstad van de EU, overleggen de landen van dit werelddeel met elkaar en worden er belangrijke besluiten genomen die ons allemaal aangaan. Het gaat bijvoorbeeld om grote uitdagingen die we niet alleen kunnen oplossen. Onderlinge afspraken zijn erop gericht om alle landen te laten delen in vrede en welvaart. Zonder grenscontroles rijden we van Amsterdam naar Barcelona. Dat is niet alleen gemakkelijk als je op vakantie gaat, maar óók voor de handel, onze export. En gezamenlijke regels over voedsel, webshops, diploma's en veel andere thema's maken ons leven overzichtelijker. De Europese Unie is een manier om vorm te geven aan vrede, recht, welvaart en voorspoed in Europa. We hebben elkaar nodig. Bovendien is de Europese Unie een plek om vorm te geven aan waarden die we gemeenschappelijk hebben.

Tegelijk zijn we kritisch over de Europese Unie zoals die

nu is. In de eerste plaats wordt bij de regelgeving van de Unie te weinig rekening gehouden met de eigenheid en diversiteit tussen de lidstaten. Een steeds hechtere Unie gaat klemmen. Verder is niet altijd duidelijk waar regelgeving voor dient en welke toegevoegde waarde deze heeft. ChristenUnie en SGP verzetten zich tegen een hoogmoedige maakbaarheidsgeest. Regels lossen lang niet alle problemen op. Daarnaast schort het vaak aan eenduidige toepassing en handhaving in de verschillende lidstaten: de regelgeving van de Unie die er terecht is, moet niet worden ondermijnd door teveel verscheidenheid. Het is belangrijk dat deze regelgeving breed wordt gedragen en vervolgens wordt gehandhaafd.

De Europese Unie is onmiskenbaar ook een politiek project. Europa mag weten te bezielen. Maar zonder politiek draagvlak redt de EU het niet. Dat draagvlak moet komen van de burgers van de landen van de

Onze kandidaten

EU. Daarbij zijn er wel méér smaken dan alleen voor of alleen tegen de EU. Nationalisten gaan alleen maar uit van het eigen belang, terwijl federalisten het liefst een supereenheidsstaat zien verrijzen. ChristenUnie en SGP kiezen voor een andere koers. Wij kiezen voor een Europa van lidstaten. We willen wegblijven van extreme voorstellen die zorgen voor verdere polarisatie. Een doorgesloten nadruk op nationale soevereiniteit noch het misplaatste idee van een Europese superstaat doet recht aan de vraagstukken waarmee de lidstaten worden geconfronteerd. Het sleutelwoord is samenwerking tussen lidstaten die zich gezamenlijk verantwoordelijk weten voor hun lokale, regionale en nationale gemeenschappen en zich verbonden weten met elkaar in het grens-overstijgende verband van de Europese Unie.

Samenwerking betekent dat de kracht van de groep wordt aangesproken, terwijl ieder zijn eigenheid kan behouden. Niet een overkoepelend verband, maar de zelfstandige lidstaten moeten de Europese Unie vormen. Het zijn de nationale regeringen die mandaat hebben om te handelen. In de lidstaten floreert de democratie, vindt er publiek debat plaats en voelen burgers zich onderdeel van een gemeenschap. Dat 'politieke primaat' van natiestaten moet weerspiegeld worden in de EU. Dat vraagt om flexibiliteit en ruimte voor verschil. De EU moet anders: minder, flexibeler en beter.

In Europa staat veel op het spel. Voorop staat onze diepste wens dat de EU weer aansluiting zoekt bij de Bijbelse bron waaruit goed bestuur en beleid zullen voortvloeien. Van daaruit willen wij werken aan een schonere en duurzame wereld; aan een gezonde economie; aan een goed gesprek over de waarden die

we delen; aan aandacht voor mensenrechten; aan een eerlijke markt voor ondernemers en ambachtslieden en aan het opkomen voor recht en vrede. Hier hoort bij dat de Europese Unie regelmatig pas op de plaats maakt en zich niet vertilt. Wie vrijheid, vrede en recht werkelijk wil bevorderen, zal oog moeten hebben voor ieders eigenheid; die zal macht en uniformiteit schuwen.

Steeds zoeken we naar een goede balans tussen samenwerking en soevereiniteit, tussen verplichting en vrijheid. Dat doen we vanuit het besef dat we nooit een volmaakte wereld kunnen creëren, maar ook vanuit de

"De EU is er voor de lidstaten, niet andersom. Het sleutelwoord is 'samenwerking'."

roeping dat we, ook in de politiek, dienen te zoeken naar wat goed en wijs is. Dat doen we in afhankelijkheid van God, Die regeert en in Wiens hand alle dingen zijn. Geleid door het Woord dat al zoveel eeuwen Europa heeft gestempeld. Biddend om de Geest, Die werkt door mensen heen.

Hoofdstuk 1

Europa institutioneel

Naar een flexibele Unie

Een toekomstbestendige EU is een flexibele EU. Niet alle thema's zijn gebaat bij een uniforme of federale aanpak. In lijn met het Europa-rapport van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) uit 2018 pleiten wij voor Europese variaties. Meer variatie en flexibiliteit kunnen bovendien helpen om slepende kwesties en grote polarisatie te verhelpen.

Voor ChristenUnie en SGP zijn het de lidstaten die de Europese samenwerking moeten vormgeven. Op politiek niveau zijn burgers en groepen mensen allereerst verbonden via de nationale democratie. De natiestaat dient het samenleven van groepen mensen, maar dient te waken voor doorgeslagen nationalisme. In zaken als menselijke waardigheid, gelijkheid, solidariteit en verdraagzaamheid zagen de grondleggers van de Europese Unie tegengif voor het extreme nationalisme en de haat die Europa in twee wereldoorlogen hebben gestort. De Europese Unie is voor vrede, veiligheid en welvaart in ons continent. Ze dient het samenleven van verschillende staten. De Europese lidstaten, verzameld in de Raad, zijn dan

ook verantwoordelijk voor de politieke koers van de EU. De Commissie voert uit en het Parlement ziet toe op de uitvoering en vormt een tegenmacht tegen de

“Voor ChristenUnie en SGP zijn het de lidstaten die de Europese samenwerking moeten vormgeven.”

Raad. Hierbij past dat het recht van initiatief tot nieuwe wetgeving bij de lidstaten komt te liggen.

Dit 'Europa van de lidstaten' vraagt om een verantwoordelijke houding van de lidstaten zelf. Europese landen moeten staan voor het beleid dat ze in Brussel hebben afgesproken en dit ook handhaven. Dat zorgt, in combinatie met het initiatiefrecht, ook voor een belangrijker rol voor de nationale parlementen. Zij kunnen hun eigen regering direct aanspreken op verantwoordelijkheid voor Europees beleid. Zo hebben ze een steviger vinger aan de Europese pols. ChristenUnie en SGP hechten aan democratisering van de EU via de nationale democratieën. Er bestaat niet één Europees volk en dat hoeft ook niet gecreëerd te worden.

De Brexit is een belangrijke les voor de Europese Unie. Het vertrek van de Britten is een grote aderlating voor zowel Nederland als de EU. Nu het zover is, is het van

“Wil de Europese Unie soepel kunnen opereren en groot zijn op grote thema's, dan is Europese variatie geboden.”

wezenlijk belang dat het Verenigd Koninkrijk en de EU tot goede afspraken komen over een vruchtbare toekomstige samenwerking. Europese leiders doen er daarom goed aan zich niet neerbuigend op te stellen jegens de Britten. Daarnaast moet de Brexit leiden tot bezinning en verandering in de EU zelf, zodat eventuele volgende 'exits' worden voorkomen.

We hebben een voorkeur voor samenwerking op basis van afspraken tussen de verschillende lidstaten (intergouvernementele samenwerking) boven samenwerking die gebaseerd is op regels die door bijvoorbeeld de Europese Commissie worden uitgevaardigd (supranationale samenwerking). Supranationale samenwerking kan nodig zijn, maar die moet altijd ingebed zijn in heldere kaders; dit om verdere machtsuitbreiding te voorkomen. Lang niet altijd is 'meer integratie' het antwoord. Eerder gemaakte

afspraken kunnen soms onwerkbaar blijken. Dan is het nodig dat die ingetrokken of veranderd worden. Ook kan het gebeuren dat een lidstaat blijvend niet kan voldoen aan gemaakte afspraken, bijvoorbeeld als het gaat om de eurozone of het Schengengebied. In dat geval moet een ordelijke exit mogelijk zijn. Tegelijk betekent flexibiliteit in Europa óók dat als een kopgroep van landen veel intensiever wil samenwerken dan de rest, zij daarvoor de ruimte moet krijgen.

CONCREET

- De EU moet streven naar aanpassing van de bestaande gele- en oranje kaartprocedures. De gele kaartprocedure vervalt. De oranje kaartprocedure gaat gelden als een derde in plaats van de helft van de nationale parlementen bezwaar maakt tegen een Europees voorstel. En er komt een rode kaartprocedure, waarbij een Europees voorstel automatisch verworpen wordt bij bezwaar van 50% van de nationale parlementen.
- Er moeten exit-criteria en exit-draaiboeken komen voor grote Europese arrangementen als de eurozone en Schengen.
- Verdergaande samenwerking in kopgroepen, bijvoorbeeld op het gebied van klimaat, transport of defensie, moet mogelijk zijn als samenwerking met de EU-27 niet lukt, en zolang dit geen afbreuk doet aan fundamentele Unieprincipes als de rechtsstaat en één markt.
- Nieuwe EU-agentschappen worden bij voorkeur op tijdelijke basis opgericht. Bestaande ineffectieve agentschappen worden opgeheven, met name op het gebied van sociale zaken.
- Het Europees Economisch en Sociaal Comité (EESC), een adviesorgaan over sociale zaken, wordt opgeheven.
- ChristenUnie en SGP zijn tegen het proces van 'Spitzenkandidaten', waarbij de kandidaat van de winnende Europese fractie automatisch voorzitter wordt van de Europese Commissie.
- Het recht van initiatief wordt voor beleidsterreinen waarop de EU niet-exclusief bevoegd is, weggehaald bij de Europese Commissie en bij de Raad van Ministers of de Europese Raad gelegd.
- Het is dringend gewenst dat het Europees Parlement en de nationale parlementen nauwer samenwerken met als oogmerk dat de eigen (nationale) kiezers meer betrokken raken bij het Europese beleid.

- ▶ Het Europees Parlement stopt met de geldverslindende, maandelijkse verhuizingen naar Straatsburg en kiest Brussel als enige vergaderplaats.
- ▶ Om sluipende bevoegdheidsoverdracht van de lidstaten naar de EU te stoppen, moet de bevoegdheidsverdeling tussen de EU en haar lidstaten in artikel 2 t/m 6 van het Europese Werkingsverdrag (VWEU) nauwgezet worden gehandhaafd.
- ▶ Op basis van inbreng uit nationale parlementen stelt de Raad een 'interpretatiekader' op – een uiteenzetting van waar en hoe de Unie bevoegd is – om de interpretatie van het Europese Hof van Justitie op democratische wijze in te kaderen.
- ▶ ChristenUnie en SGP streven naar het schrappen van de zinsnede "een steeds hechter verbond tussen de volkeren van Europa" uit de preambule en artikel 1 van het VEU.

RECHT VAN INITIATIEF NAAR DE EUROPESE RAAD

De politieke leiding van de EU ligt in handen van de Raad, de verzameling van alle regeringen van de lidstaten. Dat is goed zo, want in de lidstaten komen de democratie en controle door de parlementen het best tot hun recht. Dat hoort beter tot uitdrukking te komen in de verschillende bevoegdheden van de Europese instituten. Daarom moet het recht van initiatief, de mogelijkheid om nieuwe EU-wetgeving voor te stellen, bij de Raad komen te liggen. Nu ligt deze bij de Europese Commissie. De Commissie is hiermee echter teveel een politiek orgaan geworden. Voor alle wetgevingsterreinen behalve die waarop de EU de volledige bevoegdheid heeft (douane, mededinging, visbestanden, handelsbeleid en monetair beleid), moet de Commissie voortaan eerst instemming van een meerderheid van de Raad hebben om een voorstel te kunnen presenteren. Dat geeft de Raad meer eigenaarschap en verantwoordelijkheid. Het voorkomt ook onnodige of polariserende voorstellen. De Commissie gaat daardoor meer als ambtelijke dienst van de Raad functioneren. Dit zorgt voor duidelijker politieke sturing in de EU. Ook versterkt dit de democratie. Nationale parlementen kunnen hun regeringen direct aanspreken op EU-initiatieven, en daar in gezamenlijkheid ook zelf voorstellen voor doen.

Hoofdstuk 2

Veiligheid en privacy

**Beveiligen wat
ons dierbaar is**

Sinds 2015 wordt Europa getroffen door een nieuwe golf van terroristische aanslagen. De meeste impact hadden de aanslagen uitgeoefend of geïnspireerd door Islamitische Staat (IS) en Al Qaida. Vaak waren die gericht tegen onschuldige burgers op een vliegveld of in een concertzaal, maar niet zelden waren ook Joden en politieagenten het mikpunt. Terroristen reizen vaak vrij en onbekommerd door Europa. Dit roept de vraag op: hoe beschermen wij onze burgers?

Als reactie op de aanslagen zijn veel nieuwe initiatieven genomen, zoals het beter uitwisselen van gegevens door politie- en justitiediensten. Momenteel wordt er hard gewerkt aan het aan elkaar koppelen van verschillende Europese databanken. Dat zou bijvoorbeeld met biometrische gegevens kunnen, zodat we weten welke gegevens bij welke personen horen.

ChristenUnie en SGP steunen deze initiatieven, maar wél onder voorwaarden. De overheid dient uiterst zorgvuldig met persoonsgegevens van burgers om te gaan. Overheidsinstellingen, waaronder politie en justitie en inlichtingendiensten, mogen gegevens alleen verzamelen wanneer dit noodzakelijk, doelmatig en proportioneel is, en er moet goed op gelet worden dat men zich houdt aan de wettelijke bewaartermijnen. Uitwisseling van gegevens op Europees niveau en

daarbuiten mag alleen als er voldoende waarborgen zijn dat er geen misbruik van wordt gemaakt. Nederland en andere Europese landen dienen zelf voldoende inlichtingencapaciteiten te ontwikkelen, omdat het goed is als we niet afhankelijk zijn van buitenlandse inlichtingendiensten.

Veel burgers hebben zorgen over de veiligheid op straat. ChristenUnie en SGP delen deze zorgen. Datzelfde geldt voor de veiligheid online, waarbij met name kinderen kwetsbaar zijn. Het spreekt vanzelf dat de EU zich niet moet bemoeien met de wijkagent in Nederland. Dat neemt niet weg dat, mits zorgvuldig ingekaderd, Europese samenwerking en gegevensuitwisseling noodzakelijk is bij de bestrijding van georganiseerde misdaad, mensenhandel, cybercriminaliteit en fraudebestrijding.

ChristenUnie en SGP zijn blij met het coördinerende en ondersteunende werk van Europol en Eurojust. Als het gaat om inlichtingenwerk, mag de EU hooguit een ondersteunende rol spelen. ChristenUnie en SGP willen geen Europese geheime agenten, of Europese online spionageprogramma's.

Het Schengengebied van open Europese binnengrenzen brengt veel gemak voor burgers en bedrijven. Toch is het soms nodig om tijdelijk opnieuw controles in te voeren aan de Europese binnengrenzen. ChristenUnie en SGP vinden dat lidstaten dit bij uitzondering op eigen initiatief moeten kunnen blijven doen. Nationale overheden zijn zich heel goed bewust van de nadelen van zo'n maatregel. Maar juist om 'Schengen' te behouden, is het soms nodig om de binnengrenzen weer te controleren.

Niet alleen overheidsdiensten verzamelen persoonsgegevens. Bedrijven doen dit ook, soms op gigantische schaal. Helaas zijn die gegevens bij deze

“Sociale mediabedrijven moeten zorgvuldig omgaan met persoonsgegevens. Doen ze dit niet, dan moeten er boetes worden opgelegd.”

bedrijven niet altijd veilig. Gebleken is dat ze soms worden gebruikt om er geld mee te verdienen, of om er klanten mee te manipuleren. De EU en de nationale autoriteiten voor de bescherming van persoonsgegevens dienen dan ook strikt toe te zien op de naleving van nieuwe Europese regels over de bescherming van persoonsgegevens, waaronder de Algemene verordening gegevensbescherming (AVG).

Sociale mediabedrijven en andere grote commerciële partijen moeten zorgvuldig omgaan met de persoonsgegevens van Nederlandse en Europese burgers. Doen ze dit niet, dan moeten er boetes worden opgelegd. Gaat het over kleine bedrijven en organisaties, dan mag er best rekening mee worden gehouden dat het voor hen stukken moeilijker is om aan de letter van de wet te voldoen. Dit kan bijvoorbeeld door controles te beginnen bij grote commerciële partijen.

Europa probeert zich ook te wapenen tegen manipulatie

en desinformatie, vaak afkomstig uit Rusland of van extremistische groeperingen. Hierbij moet uiterst zorgvuldig worden opgetreden. De grens tussen nepnieuws en echt nieuws is soms flinterdun. De bestrijders van valse informatie mogen niet op hun beurt valse informatie of beschuldigingen verspreiden. ChristenUnie en SGP vinden dat de bestrijding van 'nepnieuws' het best op nationaal niveau kan plaatsvinden. Het is natuurlijk wel goed om informatie tussen landen te delen. Een onafhankelijke pers en persvrijheid zijn vanzelfsprekend van belang in de strijd tegen nepnieuws.

CONCREET

▶ In het belang van het voorkomen van aanslagen en het bevorderen van onze veiligheid, is uitwisseling van persoonsgegevens van politie en justitie op Europees niveau toegestaan. Echter, het aan elkaar koppelen van Europese politie- en justitiedatabases mag alleen als het met strikte waarborgen is omgeven, met stringente checks op noodzakelijkheid, doelmatigheid en proportionaliteit, en met inachtneming van wettelijke bewaartermijnen.

▶ Het democratisch toezicht op EU veiligheidsinstanties moet goed geregeld worden. Hierbij zijn de nationale parlementen richtinggevend. Om een 'democratisch gat' te voorkomen is het belangrijk dat het Europees Parlement en nationale parlementen elkaar weten te vinden.

▶ Bij de herziening van de Schengen Grenscode moet de bevoegdheid van lidstaten intact blijven om op eigen initiatief (tijdelijk) grenscontroles uit te voeren.

▶ Nederland en andere lidstaten moeten hun Autoriteit gegevensbescherming voldoende capaciteit geven om de nieuwe Europese privacyregels (AVG) te handhaven. Deze handhaving dient gelijk te zijn in de hele EU. Wel moet ervoor worden opgepast dat maatschappelijke organisaties, kerken en kleine bedrijven niet opgezeald worden met veel en onmogelijke regels.

▶ Desinformatie, bijvoorbeeld vanuit Rusland, moet door de lidstaten worden bestreden. Hierbij is uiterste voorzichtigheid en zorgvuldigheid geboden, omdat foutieve claims van 'fake news' juist averechts werken en het gevaar dreigt van censuur of het wegstoppen van onwelgevallige meningen en/of feiten.

Hoofdstuk 3

Rechtsstaat

Eenheid in verscheidenheid

In de Bijbel wordt ieder mens, iedere samenleving en iedere overheid opgeroepen om in navolging van Christus te zoeken naar vrede en recht. Ook vanuit de EU mogen we daaraan mee blijven bouwen. Artikel 2 van het Verdrag betreffende de Europese Unie onderstreept dit streven: "De waarden waarop de Unie berust, zijn eerbied voor de menselijke waardigheid, vrijheid, democratie, gelijkheid, de rechtsstaat en eerbiediging van de mensenrechten..."

De laatste jaren zijn er echter zorgen ontstaan over de rechtsstaat in een aantal Europese lidstaten.

De Europese Commissie is daarom bijvoorbeeld een intensieve dialoog begonnen met de Poolse regering; en ook heeft het Europees Parlement haar zorgen uitgesproken over de situatie in Hongarije. Tegen beide landen is de zogenoemde 'artikel 7-procedure' opgestart. In Malta en Slowakije zijn journalisten vermoord die onderzoek deden naar corruptie – een corruptie die niet voldoende door de autoriteiten werd aangepakt. ChristenUnie en SGP nemen de zorgen over genoemde lidstaten serieus en de bestaande problemen

moeten dan ook met hen worden besproken.

De Europese samenwerking kan alleen goed gaan wanneer de rechtsstaat in de verschillende lidstaten gewaarborgd is. Een onafhankelijke justitie, vrije media en ruimte voor maatschappelijke organisaties zijn daar belangrijke onderdelen van. Zo is een onafhankelijke

"De onderlinge dialoog tussen lidstaten verdient de voorkeur boven juridische procedures."

justitie onmisbaar voor het bewaken van een eerlijke besteding van Europese fondsen of voor het garanderen van een gelijk speelveld voor ondernemers die in de Europese interne markt over de grens investeren. Daarom moeten lidstaten elkaar regelmatig aanspreken op de status van hun rechtsstaat, bijvoorbeeld tijdens de Raadsvergaderingen. Het bestaan van verschillende rechtssystemen en -tradities is niet het probleem. Door middel van onderlinge dialoog worden deze verschillen erkend en gewaardeerd. Een vrijblijvende dialoog kan echter ook worden misbruikt om juridische procedures te ontlopen. Daarom is het goed dat de EU ook over politieke, juridische en financiële instrumenten beschikt om de rechtsstaat te beschermen. De Unie mag landen niet veroordelen omdat deze bijvoorbeeld een traditioneel beleid voor huwelijk en gezin hanteren. Wanneer echter in lidstaten de basisprincipes van de rechtsstaat zoals vastgelegd in de Europese Verdragen en het Handvest van de Grondrechten van de Europese Unie (Handvest), aantoonbaar en fundamenteel geschonden worden, moeten lidstaten in uiterste gevallen gekort kunnen worden op bijdragen uit de Europese fondsen en hun stemrecht kunnen verliezen. Door deze schendingen loopt namelijk de grensoverschrijdende samenwerking en het wederzijds vertrouwen in nationale rechtssystemen gevaar.

Kwetsbaar leven van zowel ongeborenen als ouderen verdient bescherming. Met het versoepelen van regels rond abortus en euthanasie staat deze bescherming onder druk. De Europese verdragen noemen 'menselijke waardigheid' een Europese waarde. Ook garandeert het Handvest het recht op leven. Het is te betreuren dat steeds meer politici, zowel vertegenwoordigers van

de lidstaten als Europarlementariërs, deze principes loslaten. De ChristenUnie-SGP zal het belang van menselijke waardigheid en het recht op leven ook op in Europa blijven uitdragen. Gezinsbeleid is een exclusieve bevoegdheid van de lidstaten. Dat moet zo blijven. De lidstaten moeten niet toestaan dat Europese initiatieven het traditionele gezin ondermijnen. Ook moeten

lidstaten eigen keuzes kunnen maken over de afweging tussen grondrechten, bijvoorbeeld als het gaat om de waarborging van vrijheden voor levensbeschouwelijke organisaties in relatie tot gelijke behandeling.

ChristenUnie en SGP zijn geen voorstander van verdere uitbreiding van de bevoegdheden van het Europees Openbaar Ministerie (EOM). Dit instituut zal vanaf eind 2020 haar werkzaamheden beginnen op het gebied van grensoverschrijdende fraude

"Alle mensen, ook ongeboren kinderen en ouderen, hebben recht op de bescherming door middel van een functionerende rechtsstaat."

met Europees geld en grootschalige BTW-fraude. Bepaalde problemen, zoals grensoverschrijdende drugscriminaliteit en mensenhandel, vragen om een gecoördineerde, grensoverschrijdende aanpak. Andere uitdagingen kunnen lidstaten echter prima zelf het hoofd bieden. Belangrijk is dat lidstaten zeggenschap behouden over hun nationale Openbare Ministeries en de nationale prioriteiten kunnen blijven bepalen. Zo dient het strafrecht, conform de Verdragen en binnen de genoemde kaders, zoveel mogelijk een verantwoordelijkheid van de lidstaten te blijven. Politie en justitie kunnen echter grensoverschrijdend samenwerken zonder allerlei nieuwe EU-instituten of regels vanuit Brussel. Dit kan ook bilateraal of multilateraal worden geregeld, zoals onlangs in de Benelux is gebeurd.

Net als iedere overheid op lokaal en nationaal vlak, heeft ook Europa de taak om kwetsbaren en minderheden te beschermen. In dat kader heeft ons continent een pijnlijke geschiedenis rond antisemitisme. De laatste jaren zien we in veel landen het gif van het antisemitisme weer toenemen. Veel Joden voelen zich niet veilig en trekken daarom naar Israël. ChristenUnie en SGP maken zich hier ernstig zorgen over. De EU moet hiertegen, waar mogelijk, optreden en de strijd hiertegen coördineren. Dat geldt ook voor nieuwe vormen van antisemitisme die vallen onder de brede, internationale werkdefinitie, zoals aangenomen door de International Holocaust Remembrance Alliance en reeds geaccepteerd door het Europees Parlement. Ook andere, soms kwetsbare, bevolkingsgroepen staan in veel lidstaten en kandidaat-lidstaten onder druk. De Roma (zigeuners) zijn hiervan een voorbeeld. Ook hier is het onacceptabel dat discriminatie soms wordt toegestaan, of overheden hieraan zelfs

medeplichtig zijn. Geweld tegen vrouwen en kinderen verdient blijvende aandacht. Het is goed als de lidstaten elkaar hierbij in het oog houden en, waar nodig, aanspreken op discriminerend en ondermijnend gedrag.

CONCREET

- ▶ De rechtsstaat moet regelmatig onderwerp worden in Raadsvergaderingen, waarbij lidstaten elkaar aanspreken op kwesties die spelen. De onderlinge dialoog, met name binnen de Raad, verdient zonder meer de voorkeur boven juridische procedures.
- ▶ Staten kunnen gekort worden op de bijdrage uit Europese fondsen als de rechtsstaat fundamenteel wordt aangetast. Dit kan pas na een zorgvuldige procedure met hoor- en wederhoor.
- ▶ Een Europees Openbaar Ministerie is onwenselijk; maar nu deze er komt, beperkt het EOM zich louter tot bestrijding van fraude met Europese fondsen.
- ▶ De EU moet coördinerend optreden tegen het toenemend antisemitisme in Europa en daarbuiten.
- ▶ De EU mag de beschermwaardigheid van het ongeboren en oudere leven en van het traditionele gezin niet ondermijnen, en krijgt geen bevoegdheden op deze terreinen.
- ▶ De EU dient het Istanbulverdrag van de Raad van Europa te ratificeren. Dat verdrag gaat over het voorkomen en bestrijden van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld. Daarnaast moedigt de EU de lidstaten aan het Verdrag van Istanbul te ratificeren. De EU faciliteert de samenwerking van EU-lidstaten om huwelijksgevangenschap en achterlating te bestrijden
- ▶ De EU lidstaten stimuleren elkaar om staatloosheid op te heffen binnen de lidstaten en te ondersteunen bij gevallen inzake staatloosheid buiten de EU.

"Bepaalde grensoverschrijdende problemen, zoals drugscriminaliteit en mensenhandel, maar ook antisemitisme, vereisen een gecoördineerde aanpak."

Hoofdstuk 4

Asiel en migratie

Liefde en recht voor de vreemdeling

De Bijbel roept ons op om te zorgen voor de vreemdeling en hem lief te hebben. Tegelijk zien we dat de instroom van grote groepen nieuwkomers, vaak met waarden en normen die ver af staan van de onze, soms spanning en vervreemding teweegbrengt in onze maatschappij. ChristenUnie en SGP zoeken in eigen land en in Europa naar wegen om aan de ene kant recht te doen aan hen die in hun eigen land vervolgd en opgejaagd worden, en aan de andere kant te zorgen voor de kwetsbare waarden en veiligheid in onze samenleving. Daarbij kijken we goed naar grondoorzaken van migratie, en willen we onbedoelde bijwerkingen van het beleid voorkomen. ChristenUnie en SGP blijven vasthouden aan de waarden van gerechtigheid en menselijke waardigheid die in het Vluchtelingenverdrag en mensenrechtenverdragen zijn vastgelegd.

Mensen verlaten hun eigen land om uiteenlopende redenen. Een goed asiel- en migratiebeleid begint met het aanpakken van die grondoorzaken. Dit kan door conflictpreventie en door investeringen in Afrika, het Midden-Oosten en andere gebieden waarvandaan mensen naar Europa migreren. Daarnaast moet de EU voorkomen dat we door onbedoelde of schadelijke

externe effecten van ons handels-, klimaat- en landbouwbeleid de ontwikkeling op eigen kracht in de landen van vertrek moeilijker maken. Onze ideeën hierover worden verder uitgewerkt in onder andere hoofdstukken 8 (duurzaamheid), 9 (landbouw en voedsel) en 11 (handel en ontwikkelingssamenwerking).

We moeten de grondoorzaken van migratie aanpakken, maar ook zorgvuldig en humaan omgaan met mensen die toch besluiten huis en haard te verlaten.

De grote toestroom van asielzoekers in 2015 en 2016 is inmiddels weer flink afgenomen. Toch zijn er ieder jaar honderdduizenden mensen op weg naar Europa om asiel aan te vragen. Daarbij komen er volgens de Internationale Organisatie voor Migratie een paar duizend mensen per jaar om door verdrinking in de Middellandse Zee. Dat is verschrikkelijk! Hoeveel migranten en asielzoekers er op de routes door de Sahara en Sahel omkomen, is niet bekend. VN-experts vermoeden dat dit nog veel meer kan zijn dan het aantal doden op zee.

“We moeten de grondoorzaken van migratie aanpakken, maar ook zorgvuldig en humaan omgaan met mensen die toch besluiten huis en haard te verlaten.”

Veel asielzoekers die de levensgevaarlijke tocht naar Europa ondernemen, worden niet als vluchteling erkend. In Italië bijvoorbeeld komen veel mensen aan uit West-Afrika en Zuid-Azië, regio's waar geen sprake is van een echte oorlog en vervolging. Volgens Europol gebruikt 90 procent van de migranten betaalde smokkeldiensten, aangeboden door criminele netwerken. In 2015 haalden die een geschatte jaaromzet van 3 tot 6 miljard euro. Dit moet keihard worden aangepakt. ChristenUnie en SGP vinden dat oorlogsvluchtelingen en mensen die worden vervolgd, welkom zijn. Het beste is als vluchtelingen in de eigen regio opgevangen kunnen worden, maar Europa heeft zelf ook een belangrijke verantwoordelijkheid. Natuurlijk moeten economische migranten in nood op zee worden gered, maar dat betekent niet automatisch opname in Europa. Er moet bij aankomst veel effectiever onderscheid worden gemaakt tussen vluchtelingen en economische migranten. Dat vraagt om verschillende mogelijkheden en procedures. Europa moet ook veel meer inzetten op hervestiging van vluchtelingen, rechtstreeks uit conflictgebieden. Dit kan in samenwerking met de VN-Vluchtelingenorganisatie. Door zo 'spontane' migratie van economische migranten te ontmoedigen en vluchtelingen een veilige route te bieden, zullen minder migranten de levensgevaarlijke

reis beginnen en wordt de inkomstenbron van de criminele smokkel-business afgeknepen.

De asielprocedures in de lidstaten moeten beter op elkaar afgestemd en versneld worden. Dit kan onder meer door een gezamenlijke Europese lijst van 'veilige landen' te hanteren, zoveel mogelijk op basis van gezamenlijke informatie. ChristenUnie en SGP bepleiten een vast verdelingsmechanisme dat tijdens crisissituaties kan worden geactiveerd, waarbij onder strikte voorwaarden bepaalde groepen vluchtelingen kunnen worden overgenomen van lidstaten die overbelast zijn. Lidstaten die hier niet aan mee willen doen, dienen een financiële bijdrage te leveren.

Effectieve samenwerking tussen Europese lidstaten en met omliggende landen is nodig voor terugkeer van uitgeprocedeerde asielzoekers en voor het bestrijden van mensensmokkel. Visumbeleid en hulpdiensten aan overheidsinstellingen van de betreffende landen mogen hiervoor als drukmiddel worden ingezet. Europa moet ook zelf nog meer doen om mensensmokkel binnen en tussen de lidstaten te

bestrijden. De situatie op smokkelroutes door Europa, bijvoorbeeld rond Calais, is onacceptabel.

De afgelopen jaren is herhaaldelijk gebleken dat de ongecontroleerde instroom van asielzoekers ook risico's meebrengt voor de openbare orde en veiligheid. Denk aan asielzoekers die banden hebben met jihadistische groeperingen in het Midden-Oosten. Of aan bedreiging van joden en christenen en andere kwetsbare groepen

“Europese lidstaten moeten effectief met elkaar en met omliggende landen samenwerken voor terugkeer van uitgeprocedeerde asielzoekers en voor het bestrijden van mensensmokkel.”

in asielzoekerscentra. Ook de EU moet zich hier krachtig tegen twee stellen. Dat kan onder meer door betere informatie-uitwisseling via Europese databanken. Dit helpt om de controle beter te bewaken en om 'gevaarlijke' asielzoekers die een dreiging voor de openbare orde vormen, sneller hun status te ontzeggen. De lidstaten blijven zelf verantwoordelijk voor het

beheer van de Europese buitengrenzen. Ondersteuning in de vorm van bilaterale hulp is waardevol, en de agentschappen Frontex (grensbewaking) en EASO (asielbeleid) doen goed werk. Maar het door de Commissie voorgestelde Europese grensleger van 10.000 mensen onder eigen commando en met geweldsmandaat, is onacceptabel.

Nederland en de andere lidstaten kunnen meer doen voor legale arbeidsmigratie uit derde landen. Deze migratie moet dan wel zinvol zijn voor zowel het land van bestemming als het land van herkomst. Dat kan door het bevorderen van seizoensarbeid en het tijdelijk toelaten van studenten en kennismigranten. Belangrijk is dat lidstaten dit zelf kunnen sturen, zodat de arbeidsmigratie aansluit bij de situatie op de nationale arbeidsmarkt. Tegelijk is afstemming nodig om te voorkomen dat de negatieve effecten van de 'braindrain' voor herkomstlanden eventuele positieve effecten, bijvoorbeeld van het overmaken van geld naar de achtergebleven familie thuis, overstijgen.

CONCREET

- ▶ Europa blijft oorlogsvluchtelingen en mensen opvangen die een gegronde vrees hebben voor vervolging wegens hun geloof, ras, nationaliteit, politieke overtuiging of seksuele geaardheid. Europese lidstaten blijven ook mensen in nood op zee redden. Maar redden betekent niet automatisch opname.
- ▶ Al bij de buitengrens dient een onderscheid te worden gemaakt tussen vluchtelingen en economische migranten. Dat onderscheid vertaalt zich in verschillende mogelijkheden en procedures. Er komt een Europese definitie van 'veilig land' en een gezamenlijke lijst van 'veilige landen'.
- ▶ EU-lidstaten stemmen hun asielprocedures beter op elkaar af.
- ▶ Italië en Griekenland moeten de kwaliteit van hun opvangcentra verbeteren en kunnen daartoe een beroep blijven doen op steun van de EU. De kwaliteit van opvangcentra buiten Europa moet ook gewaarborgd zijn.
- ▶ De inzet op hervestiging rechtstreeks uit VN-kampen in conflictgebieden in samenwerking met NHCR wordt versterkt.
- ▶ Er komt een solidariteitsmechanisme voor het ondersteunen van EU-lidstaten bij het opvangen van asielzoekers die goede kans maken op een verblijfstatus. Lidstaten die hun verantwoordelijkheid nemen, ontvangen steun naar rato van het aantal asielzoekers dat zij opvangen.

- ▶ De EU moet terugkeer onder toezicht verbeteren. Dit kan en moet efficiënter door betere coördinatie, gezamenlijke vluchten en Europese afspraken met landen van herkomst. Hierdoor worden onder meer het risico op ongecontroleerd verdwijnen in de illegaliteit en het veiligheidsrisico voor de vreemdeling verminderd.
- ▶ Nederland en andere Europese lidstaten coördineren de aanpak en uitzetting van gewelddadige asielzoekers om te voorkomen dat ze elders in de EU weer opduiken. Asielzoekers die een bedreiging vormen voor hun mede-asielzoekers verliezen hun recht op een verblijfsstatus.
- ▶ Mensenhandelaren en -smokkelaars moeten stevig worden aangepakt. Hun netwerken dragen eraan bij dat mensen levensgevaarlijke reizen afleggen en veel mensen op zee de dood vinden. Het aanpakken hiervan vraagt om betere uitwisseling van politie- en justitiegegevens, bilaterale en multilaterale samenwerking door politie en justitie en praktische oplossingen als beveiligde parkeerplaatsen voor vrachtwagens.
- ▶ Europese grensbewaking blijft primair een zaak van samenwerking tussen lidstaten, maar betere en meer gecoördineerde grensbewaking is nodig. Er komt geen Europees grensleger.
- ▶ Lidstaten houden zelf de controle over de arbeidsmigratie. Maar ze stemmen hun beleid wel af, waarbij ook oog is voor de negatieve effecten van braindrain uit ontwikkelingslanden.
- ▶ De EU blijft onder meer via ontwikkelingssamenwerking, handel en klimaatbeleid bijdragen aan de sociaaleconomische ontwikkeling van herkomstlanden, zodat mensen meer kansen krijgen om dáár hun bestaan op te bouwen.

Hoofdstuk 5

Economie en interne markt

Verdienen over de grens

De interne markt is van groot belang voor Europa in het algemeen, en voor Nederland in het bijzonder.

Ongeveer driekwart van onze export gaat naar EU-lidstaten. Een goed functionerende interne markt is daarom noodzakelijk en bevordert samenwerking en stabiliteit.

Regeldruk belemmert bedrijven, nationaal, maar ook als ze buiten de landsgrenzen zakendoen. ChristenUnie en SGP pleiten daarom voor verdere vereenvoudiging van Europese regelgeving. In het verlengde hiervan willen ChristenUnie en SGP tevens vermindering van administratieve lasten en 'naleevingskosten' voor het bedrijfsleven. Bij het opstellen en evalueren van beleid moet specifiek gekeken worden naar de gevolgen van dat beleid voor kleine bedrijven en voor familiebedrijven die veelal waarden-gedreven opereren en een stabiele factor zijn voor de lokale en regionale economie en werkgelegenheid. Het moet voor het MKB en voor startups veel gemakkelijker worden om toegang te krijgen tot Europese innovatiefondsen.

Een eerlijke en vrij toegankelijke Europese interne markt moet betrouwbaar zijn voor de Nederlandse consumenten en bedrijven. Consumenten hebben recht op eerlijke informatie over producten of diensten

die gekocht worden. Schandalen zoals die rond de diesel-affaire zorgen voor een flinke deuk in het consumentvertrouwen. Eerlijke en heldere wet- en regelgeving op EU-niveau is essentieel om handel tussen lidstaten onderling en landen buiten Europa te blijven stimuleren. ChristenUnie en SGP willen dat lidstaten, samen met de Europese Commissie, problemen en uitdagingen binnen de interne markt oppakken door heldere wetten en duidelijke regels. Ook moet de overheid consumentenwetgeving snel en adequaat handhaven.

Betere afvalscheiding en recycling zijn absoluut noodzakelijk om de afvalberg te verkleinen en het roekeloos omgaan met grondstoffen te verminderen. In het belang van mens en milieu moet daarom vol worden ingezet op een circulaire economie, oftewel het zo efficiënt mogelijk gebruiken en hergebruiken van grondstoffen. Doel moet zijn minder milieubelasting,

meer banen en een betere concurrentiepositie van Europese bedrijven. Economische stimuleringsprogramma's dienen hierop gericht te

“Het is in het belang van mens en milieu dat we vol inzetten op een circulaire economie, oftewel het zo efficiënt mogelijk gebruiken en hergebruiken van grondstoffen. Dit leidt tot minder milieubelasting, meer banen en een betere concurrentiepositie van Nederlandse en Europese bedrijven.”

worden, zodat Europa wereldwijd voortrekker wordt van circulair ondernemen.

Deze omschakeling biedt momenteel unieke kansen voor ondernemers. Tegelijk vraagt het soms ook scherpe keuzes, die pijn kunnen doen. In de productiefase moet het gebruik van nieuwe grondstoffen omlaag worden gebracht. Daarentegen moet worden ingezet op een langere levensduur van producten. Ook in het ontwerp van producten is zuinigheid en vervangbaarheid van belang. Een goed voorbeeld hiervan is de FairPhone. Hergebruik en het winnen van grondstoffen uit afval- en reststromen dienen de norm te zijn. De afvalstoffenregelgeving moet hierop aangepast worden.

We moeten slimmer omgaan met afval. Er mag wat ChristenUnie en SGP betreft in Europa geen afval meer gestort worden en er moet een halvering komen van de hoeveelheid huishoudelijk restafval en bedrijfsafval dat verbrand wordt. Het gebruik van plastic als verpakkingsmateriaal moet aan banden worden gelegd. Meer hergebruik, ook door middel van nieuwe technieken, moet actief gesteund en ontwikkeld worden. Voedselverspilling dient aangepakt te worden door aan lang houdbare producten geen houdbaarheidsdatum te koppelen.

Economische stimuleringsprogramma's blijven op regio's gericht. De omvang van innovatiefondsen mag groeien ten laste van structuurfondsen, die vaak niet opgemaakt worden. Structuurfondsen dragen bij aan economische groei in regio's die samen optrekken. De inhoudelijke doelen die regio's samen nastreven, moeten meer bepalend zijn dan de geografische ligging. Deze doelen zijn gekoppeld aan de grote veranderingen of

'transities' die de Europese economie moet doormaken: energietransitie, eiwittransitie en de transitie naar circulaire economie. ChristenUnie en SGP willen dat de financiering van embryonaal stamcelonderzoek wordt stopgezet.

De wereld waarin wij nu leven, verandert in hoog tempo door digitale technologieën, zoals blockchain-technologie. Cyberveiligheid van zowel burgers als het bedrijfsleven heeft voor ChristenUnie en SGP hoge prioriteit. Het is aan de Europese Commissie en de lidstaten om hierin een sturende en stimulerende rol te spelen. Inzet op netneutraliteit mag het aanbod van internetfiltering niet dwarszitten. Gebruikers moeten altijd de mogelijkheid tot gefilterd internet hebben om zowel ouderen als jongeren

een veilige online-omgeving te bieden.

Een sterke, veilige en groene Europese transportsector is belangrijk voor Nederland en voor de Europese interne markt. Er moeten betere en veiligere parkeerplaatsen komen langs de Europese wegen, en sociale wetgeving voor wegvervoer moet overal op dezelfde manier gehandhaafd worden. Elektrisch vervoer juichen ChristenUnie en SGP van harte toe, waarbij het beperken van milieuvervuiling bij de productie van batterijen en hergebruik van materialen meer aandacht verdient. De zee- en binnenvaartsector moeten blijven investeren in 'groen' en veilig vervoer. De illegale sloop van oude Europese zeeschepen aan de kusten van Bangladesh en India is zeer milieuverontreinigend en levensgevaarlijk, en moet actief worden ontmoedigd. Belangrijke voorwaarde echter voor maatregelen op deze terreinen is dat vooraf uitvoerig overleg plaatsvindt

“Naast goede cyberveiligheid is een sterke en veilige transportsector belangrijk voor Nederland en voor de Europese interne markt.”

met de branches van scheepvaart en scheepsbouw. Voorkomen moet worden dat deze fragiele markten door ondoordachte regels worden verstoord.

Daarnaast is een goed Europees spoornet een prioriteit voor ChristenUnie en SGP. Daarmee wordt de trein aantrekkelijker dan het vliegtuig. Daarom moeten er duidelijke afspraken komen voor zaken als veiligheid,

locomotiefcertificaten en bovenleidingsystemen. De luchtvaartsector moet meer bijdragen aan het terugdringen van de uitstoot van schadelijke stoffen. In aanvulling op een goed werkend Europees emissiehandelssysteem dringen ChristenUnie en SGP aan op een wereldwijd emissiehandelssysteem. Dit vermindert de wereldwijde uitstoot en draagt bij aan een gelijk speelveld tussen Europese en internationale vliegtuigmaatschappijen. Ook zijn ChristenUnie en SGP voorstander van een 'Single European Sky', een samengevoegd Europees luchtruim met vereenvoudigde vliegroutes. Dit levert een behoorlijke brandstofbesparing op en daarmee minder uitstoot. Bovendien bepleiten wij een gecoördineerde aanpak voor een Europese vliegticketbelasting, te heffen door de lidstaten. De opbrengst van een dergelijke belasting kan bijvoorbeeld ten goede komen aan betere internationale treinverbindingen en andere vormen van duurzaam vervoer en innovatie.

Gemeenten in Nederland zijn door de Europese aanbestedingsregels gedwongen om hun zorg voor de WMO en Jeugd Europees aan te besteden. Zo lijkt het alsof Portugese of Finse bedrijven de mogelijkheid moeten krijgen om mee te dingen om zorg aan ouderen of peuters in Amersfoort te leveren. Gemeenten krijgen zo niet de mogelijkheid om in te zetten op lokaal maatwerk. Met elke nieuwe aanbesteding komt daarbij de continuïteit van zorg in gevaar. Daarnaast hebben gemeenten lokaal partners nodig om de zorg langdurig goed te regelen. Door de gedwongen aanbesteding krijgt dat partnerschap geen kans. Daarom moet het sociaal domein vrijgesteld worden van de Europese

aanbestedingsregels. De bedragen waarboven Europese aanbesteding verplicht is, dienen naar boven te worden bijgesteld, zodat lokale en regionale ondernemers meer kans krijgen op gunning, en de administratieve lasten worden verlaagd. Innovatiefondsen worden groter ten koste van structuurfondsen. Budgetten worden geprioriteerd voor innovaties en startups die hun technologie inzetten voor een betere wereld.

CONCREET

- Het Europese economische beleid is gericht op duurzaamheid en hergebruik.
- Vereenvoudiging van Europese regels is nodig voor vermindering van administratieve lasten en nalevingskosten voor met name het MKB. Dat geldt in het bijzonder voor sociaal ondernemers en startups, die over het algemeen minder kapitaalkrachtig zijn.
- Wetten en regels moeten goed worden gehandhaafd om consumentvertrouwen te versterken.
- Europese gelden mogen niet besteed worden aan embryonaal stamcelonderzoek.
- Europese aanbestedingsregels maken een uitzondering voor het sociaal domein, zodat Nederlandse gemeenten hun zorg lokaal en regionaal kunnen inkopen en lokaal maatwerk vorm kunnen geven.

GROTE TRANSITIES BIEDEN KANSEN

Er liggen enorme kansen voor het Europese bedrijfsleven in drie grote transitieën. Ten eerste blijft de omslag van fossiele naar duurzaam opgewekte energie de komende jaren topprioriteit. Europa moet regie voeren op het versneld afbouwen van onze afhankelijkheid van steenkool, bruinkool, aardolie en Russisch aardgas. Deze energietransitie moet door Europa gesteund worden door innovaties te steunen en scherpe doelstellingen op te stellen.

Ten tweede moeten bedrijven die actief zijn op het gebied van voedselproductie, voortvarend aan de slag met het produceren en aanbieden van nieuwe en plantaardige eiwitten. In 1960 bestond ons menu voor 50% uit plantaardige eiwitten en 30% dierlijke eiwitten. Tegenwoordig eten we nog maar 35% plantaardige eiwitten en maar liefst 65% dierlijke eiwitten. Deze balans is niet vol te houden. De productie van dierlijke eiwitten als vlees, vis en zuivel kan de groei van de wereldbevolking niet op duurzame en verantwoorde wijze bijhouden. Er liggen geweldige kansen voor onderzoeksinstituten en bedrijven die nieuwe en duurzame eiwithoudende producten op de markt brengen. De Europese Commissie moet deze omslag steunen door onderzoek naar deze eiwitten te faciliteren.

Ten derde moet de transitie naar een circulaire economie centraal staan in het economisch beleid van de EU. Afval moet worden gebruikt als grondstof voor nieuwe producten. Het grootschalig delven van grondstoffen moet worden afgeremd om hergebruik van materialen te stimuleren.

Hoofdstuk 6

Euro en monetaire unie

Principieel omgaan met geld

Sinds de euro op 1 januari 2002 werd ingevoerd, is de munt niet meer weg te denken uit onze portemonnee. Toch is het institutioneel kader achter die munt, de Economische en Monetaire Unie (EMU), niet zo stabiel als het lijkt. De financiële en economische crises brachten fundamentele gebreken aan het licht in het ontwerp en functioneren van deze EMU. De eurolanden moesten honderden miljarden aan noodsteun opbrengen voor landen die door wanbeleid en economische neergang kampen met dalende inkomsten en stijgende uitgaven. Landen als Griekenland, Italië, Portugal en Spanje werden daarbij flink onder druk gezet om fundamentele hervormingen door te voeren in de arbeidsmarkt, het pensioen- en het zorgstelsel. De Europese Centrale Bank (ECB) voerde bij dit alles een controversieel beleid van monetaire verruiming door de geldpersen volop te laten draaien. De eurolanden moeten deze problemen eerlijk onder ogen zien en nú doorpakken.

De grote zwakte van de EMU is het enorme verschil in het verdienvermogen en de concurrentiepositie van de eurolanden. Die wordt veroorzaakt door verschillen in onder meer economie, cultuur, historie en ligging van lidstaten. Daardoor wordt er nogal verschillend

gedacht en gehandeld als het gaat om zaken als begrotingsoverschot, staatsschuld, werkloosheid en openbaar bestuur. Ondanks de afspraken binnen het Stabiliteits- en Groeipact (SGP) en die in het kader van noodsteun, komen structurele hervormingen

onvoldoende van de grond. Ondertussen dreigt een situatie te ontstaan waarin er sprake is van structurele financiële geldstromen van sterke naar zwakke eurolanden, bijvoorbeeld via de ECB en het Europees Stabilisatie Mechanisme (ESM). Met de oprichting van een Europees Monetair Fonds (EMF) dreigt het doorsluizen van geld van de noordelijke landen naar die in het zuiden een vast patroon te worden. ChristenUnie en SGP vinden dit ongewenst, omdat daarvoor het draagvlak bij de eurolanden en hun burgers ontbreekt, maar ook omdat op de pof leven nooit mag worden beloofd. De Nederlandse belastingbetaler mag niet opdraaien voor schulden die hij zelf niet is aangegaan.

Sinds de financiële crisis beweegt het EMU-beleid zich tussen doormodderen en 'volle kracht vooruit'. Beide opties zijn onverstandig. We moeten van het verleden leren en de koers verleggen.

Die nieuwe koers vraagt allereerst om een relativering: Europese samenwerking is groter dan de EMU en de euro is niet onomkeerbaar. Daarom doen de eurozone-leiders er verstandig aan een gedegen exit-strategie te ontwerpen voor het geval de positie van een euroland onverhoopt onhoudbaar wordt of voor wanneer een euroland vrijwillig voor vertrek kiest. Daarnaast moet de no-bail-out clause, die inhoudt dat andere landen de schulden en problemen niet zomaar betalen of oplossen, weer serieus genomen worden.

“Het EMU-beleid beweegt zich tussen doormodderen en ‘volle kracht vooruit’. Beide opties zijn onverstandig. We moeten van het verleden leren, en de koers verleggen.”

Bovendien is strikte naleving van de afspraken binnen het SGP nodig om de gemeenschappelijke munt überhaupt overeind te houden en de EMU goed te laten functioneren. Wel moeten de regels intelligent worden toegepast, bijvoorbeeld door te kijken of uitgaven worden gedaan in het kader van investeringen en hervormingen. In zeer uitzonderlijke omstandigheden, zoals een zware economische crisis, moet flexibiliteit

mogelijk zijn. Dit moet worden geaccordeerd door de Europese Raad.

ChristenUnie en SGP vinden het onaanvaardbaar dat de problemen met de euro gaan leiden tot een steeds verdere concentratie van macht op Europees niveau. Het argument 'there is no alternative' voor de euro en de EMU klopt niet. Daarom zijn en blijven wij tegenstander van een begrotingsunie, een fiscale unie en een

“Het is onaanvaardbaar dat de problemen met de euro gaan leiden tot een steeds verdere concentratie van macht op Europees niveau.”

aparte begrotingsfaciliteit voor de eurozone buiten het Meerjarig Financieel Kader (MFK). De Europese Centrale Bank moet niet verder opgetuigd worden, maar terugkeren naar de kerntaak: het zorgen voor prijsstabiliteit. ChristenUnie en SGP zijn vóór Europees banktoezicht, maar tegen het delen van schulden. Banken moeten goed worden doorgelicht alvorens onder Europees toezicht te kunnen vallen.

CONCREET

- De afspraken uit het Stabiliteits- en Groeipact worden gehandhaafd. In uitzonderlijke omstandigheden kan flexibiliteit nodig zijn als het gaat om het doorvoeren van hervormingen.
- Er komt een adequate exit-strategie voor het verlaten van de EMU. Een eventuele exit moet gepaard gaan met economische en financiële 'Marshall-steun' van andere eurolanden.

- ▶ Het EU-lidmaatschap wordt losgekoppeld van EMU-deelname; de verplichting om toe te treden tot de euro dient te vervallen.
- ▶ Er komt geen aparte begroting voor de Eurozone.
- ▶ Europese regels voor banktoezicht, afwikkeling en nationale depositogarantie kunnen van waarde zijn, maar financiële buffers blijven nationaal.
- ▶ Adviezen in het kader van het Europees Semester (afspraken over economische en budgettaire beleidscoördinatie en toezicht) worden alleen gegeven aan landen die niet aan de criteria van het Stabiliteits- en Groei Pact (SGP) voldoen.
- ▶ De target2-balans van eurolanden bij de ECB moet jaarlijks worden verrekend naar voorbeeld van het Amerikaanse federale bankstelsel.

AFREKENEN VIA EEN EUROPEES 'WIE-BETAALT-WAT'

Om de betalingen binnen de eurozone soepel te laten verlopen, hebben de centrale banken van alle eurolanden met de ECB een systeem opgezet voor snelle onderlinge betalingen: Target2. Dit fungeert als een soort 'wie-betaalt-wat' voor centrale banken. Het target2-systeem is onmisbaar voor snel betalingsverkeer en soepele handel tussen de eurolanden. Target2 kent echter – anders dan het bekende wie-betaalt-wat – geen verrekenfunctie. Dat is niet erg zolang onderlinge betalingen van eurolanden in balans zijn, maar dat is niet het geval. En hoewel de target2-balansen weliswaar een 'papieren werkelijkheid' zijn, hebben ze verreikende consequenties. Als een eurozoneland in de problemen komt en dit geld niet terug kan betalen, lijden andere centrale banken verliezen. De target2-balansen binden zo de eurolanden aan handen en voeten, wat een eventuele ordelijke exit bemoeilijkt. Dit versterkt het idee dat eurolanden hoe dan ook samen verder moeten en dat er geen weg terug is. Om dit te veranderen en om onnodige onbalans in de eurozone te voorkomen, is het nodig dat de target2-balansen jaarlijks verrekend ('gesetteld') worden. Dat kan bijvoorbeeld door middel van het heen en weer schuiven van op ECB-goud gebaseerd waardepapier of door de betaling van een progressief rentetarief van tekortlanden aan overschotlanden. Dit zorgt voor een eerlijker en stabielere eurosysteem en het verkleinen van risico's.

Hoofdstuk 7

Begroting en belastingen

**Niet méér
maar beter**

De Bijbel roept ons op om eerlijk en zorgvuldig om te gaan met gaven en talenten. Doen we dat, dan mogen we ook zegen verwachten. ChristenUnie en SGP staan daarom voor een bescheiden Europese begroting, waarbij inkomsten en uitgaven zorgvuldig worden gewogen en de besteding correct en zinvol is. ChristenUnie en SGP waarderen de kracht van de Europese interne markt.

ChristenUnie en SGP willen de Europese begroting ook in de toekomst beperkt houden tot 1 procent van het Europese BNP. Dit betekent dat met het vertrek van het Verenigd Koninkrijk, een belangrijke nettobetaler, de begroting omlaag moet worden bijgesteld. De door de Europese Commissie en het Europees Parlement voorziene verhoging van de begroting is onacceptabel. De Europese begroting moet ook in de toekomst hoofdzakelijk door de lidstaten worden gefinancierd door middel van de bestaande bnp-afdracht. De huidige inkomsten van de EU (douaneheffing, suikerheffing, BTW-afdracht) worden niet verder uitgebreid.

De langzame ombuiging van de bestedingsprioriteiten van de EU, die al tientallen jaren geleden is ingezet, moet geleidelijk doorgaan. Alleen zo is het mogelijk nieuwe prioriteiten zoals grensbewaking en

onderzoeksprogramma's te financieren. Overigens kan de begroting voor de structuurfondsen direct een stuk lager uitvallen als wordt gestopt met het rondpompen van geld van rijke lidstaten naar relatief welvarende regio's. Europese structuurfondsen en onderzoeksprogramma's moeten zoveel mogelijk als investeringsbudget worden gezien. Ze financieren grensoverschrijdende investeringen, of investeringen met een duidelijke Europese meerwaarde, zoals transportcorridors, fundamenteel onderzoek en energienetwerken. Subsidies in het sociale domein moeten worden vermeden.

ChristenUnie en SGP zijn van mening dat voor grote, internationale opgaven en transities ook Europese fondsen kunnen worden ingezet. Vaak is sturing binnen fondsen al voldoende. Bijvoorbeeld door meer subsidies

te geven aan boeren die meer 'vergroenen' en door infrastructuurfondsen te gebruiken voor spoorlijnen en vaarwegen in plaats van wegen en vliegvelden.

“ChristenUnie en SGP willen de Europese begroting ook in de toekomst beperkt houden tot 1 procent van het Europese BNP.”

Bestaande subsidievereisten moeten strikter worden nageleefd en gecontroleerd. De Europese Rekenkamer stelt nu jaar op jaar te veel fouten vast. ChristenUnie en SGP willen een gecoördineerde aanpak van wat er nu fout gaat. Soms is het probleem dat de regels te ingewikkeld zijn; dan is vereenvoudiging nodig. Soms is het probleem moedwillige fraude; daar is doortastend optreden van politie en justitie nodig. Het is goed te constateren dat de Europese Commissie over het algemeen voortvarend is bij het terugvorderen van geld dat niet juist is besteed.

Naast een nog scherper toezicht op de correcte besteding van Europese fondsen willen ChristenUnie en SGP dat veel beter wordt nagedacht over de doeltreffendheid en het rendement van bestedingen. Niet alle regionale luchthavenprojecten zijn even nuttig, niet elke hogesnelheidslijn heeft meerwaarde voor de buurlanden. Er moeten duidelijke criteria in de regels worden ingebouwd om eisen te kunnen stellen aan doelmatigheid, rendement en Europese meerwaarde. Geld dat niet is besteed, moet terugvloeien naar de lidstaten.

Belastingheffing is en blijft een exclusieve bevoegdheid van de lidstaten. Europese wetgeving inzake belastingen kan daarom alleen tot stand komen als de Raad daar unaniem mee instemt. ChristenUnie en SGP willen dat de lidstaten Europese afspraken maken over BTW op vliegtickets en accijns op kerosine. Ook kan er worden nagedacht over Europese afspraken ten aanzien van andere milieubelastingen. De heffing daarvan is en blijft echter de verantwoordelijkheid van lidstaten.

Mondiale ondernemingen zijn zeer bedreven in het ontwijken van belastingen. De OESO schat dat belastingontwijking door bedrijven een verlies aan belastingen veroorzaakt van ongeveer 100 tot 240 miljard dollar. Multinationale ondernemingen betalen, door soms agressieve belastingplanning, tussen de 4

en 8,5 procentpunt minder vennootschapsbelasting dan niet-multinationale ondernemingen. Grote internetondernemingen zijn het meest gehaald in belastingontwijking. ChristenUnie en SGP willen in Europa afspraken maken over het tegengaan van het verkleinen van de belastinggrondslag en het schuiven met bedrijfswinsten teneinde belastingen te ontwijken.

Een aantal landen, waaronder Nederland, zal het faciliteren van agressieve belastingplanning moeten stoppen. Het principe moet zijn: belasting wordt betaald waar de daadwerkelijke winst wordt gemaakt. De EU moet echter niet doorschieten en zich met de tarieven voor vennootschapsbelasting gaan bemoeien. Deze moeten door lidstaten zelf kunnen worden vastgesteld, gebaseerd op nationale democratische besluitvorming en beleidskeuzes.

CONCREET

- De Europese begroting blijft beperkt tot maximaal 1 procent van het BNP. Er komen geen nieuwe 'eigen middelen' bij en er komt geen aparte begroting voor de Eurozone.
- Aandachtspunten: regels van EU-subsidies vereenvoudigen; administratieve lasten terugdringen; de EU ziet scherper toe op de doeltreffendheid van de bestedingen; geld dat niet correct is besteed, wordt teruggevorderd; financiële prikkels voor lidstaten om financieel beheer te verbeteren; geld dat niet (op tijd) besteed is, vloeit terug naar de lidstaten.
- De Europese Commissie moet zorgen voor een gecoördineerde aanpak van het nog altijd veel te hoge foutenpercentage bij de besteding van de Europese fondsen zoals dat door de Europese Rekenkamer (ERK) geconstateerd wordt.
- Nederland moet zich constructiever opstellen bij de bestrijding van belastingontwijking en bij het maken van Europese afspraken hierover.
- Belasting moet worden betaald waar daadwerkelijk winst wordt gemaakt. Daarvoor komen er Europese afspraken over het tegengaan van winstverschuiving en grondslaguitholling.
- Er komen Europese afspraken over BTW op vliegtickets en accijns op kerosine. De heffing hiervan moet door de lidstaten gebeuren.

Hoofdstuk 8

Duurzaamheid

Samen zorgen voor de schepping

De basis voor ons beleid op het gebied van duurzaamheid ligt in de Bijbelse opdracht tot rentmeesterschap. Van daaruit vormen we onze visie op het duurzaam bouwen en bewaren van onze aarde. Negatieve milieu- en gezondheidseffecten stoppen niet bij de grens, en daarom is duurzaamheidsbeleid grensoverschrijdend en is er een internationale aanpak nodig. Dit is ook van belang als we kijken naar de eindigheid van de voorraden natuurlijke hulpbronnen, de schadelijke gevolgen van gaswinning in Groningen, en de (geo)politieke afhankelijkheid ten opzichte van productielanden zoals Rusland en Saoedi-Arabië.

De opwarming van de aarde heeft verregaande negatieve gevolgen voor grote delen van de wereld. We zullen ons gedrag moeten aanpassen en maatregelen moeten nemen om de hoge uitstoot van broeikasgassen tegen te gaan. Nederland werkt, net als andere landen, aan een energietransitie die als doel heeft om in 2030 49% en in 2050 95% minder CO₂ uit te stoten ten opzichte van het jaar 1990. Daarnaast maakt Nederland werk van het opwekken van schone energie (45% in 2030 en 100% in 2050) en energiebesparing (40% in 2030 en 65% in 2050). Internationaal zijn ook afspraken gemaakt om CO₂-uitstoot terug te dringen, zodat ook landen als China en India meedoen.

Helaas zijn de scheid- en luchtvaart nog uitgesloten in het klimaatakkoord van Parijs. Ook die sectoren moeten meedoen in de rigoureuze reductie van CO₂-uitstoot. De binnenvaart verdient steun bij de verduurzamingsslag. Op luchtvaartgebied moet de EU de ontwikkeling van schonere vliegtuigen bevorderen. Ook moet er accijns op kerosine en BTW op vliegtickets geheven worden om de milieubelasting van vliegtuigen te compenseren. Zo worden de kosten van een vliegreis eerlijker berekend. Daarnaast moeten we werken aan alternatief vervoer. Een treinreis belast het milieu maar liefst 7 tot 11 keer minder dan dezelfde reis per vliegtuig. Gebruikers zien de trein als een goed

alternatief als de reis niet meer dan 25% langer duurt dan een reis per vliegtuig (inclusief in- en uitchecken) en een concurrerende prijs heeft. Er moet op Europees niveau meer samengewerkt worden om het treinennet zo in te richten dat de trein een goed alternatief voor het vliegtuig wordt voor reizen tot 700 km. De snelheid op internationale corridors moet hiervoor waar mogelijk worden verhoogd naar 200 tot 250 km/uur en op drukke trajecten zoals tussen Utrecht en Ede moeten inhaalsporen komen. Hierdoor kan ook het binnenlandse spoorvervoer groeien. Europese fondsen voor infrastructuur moeten zo veel mogelijk voor versnelling op grensoverschrijdende corridors worden ingezet, zodat dit Europese snelle netwerk uiterlijk in 2030 is gerealiseerd.

Een Europees Energiebeleid moet lidstaten ondersteunen bij het behalen van ambitieuze doelen op zowel Europees als lidstatenniveau. Allereerst kan de EU veel betekenen bij het fors terugdringen van energieverbruik, onder meer door het stimuleren van innovaties die dat mogelijk maken. Ook moet het verbruik van fossiele brandstoffen zo snel mogelijk worden afgebouwd. Dit is belangrijk om niet meer afhankelijk te zijn van bijvoorbeeld olie uit het Midden-Oosten en gas uit Rusland; ook voor de volksgezondheid is afbouw van groot belang. Afbouwen is mogelijk door hogere prijzen van energieproductie met veel CO₂-uitstoot, en door het stimuleren van duurzame energieproductie. Omdat het (mee) stoken van veelal geïmporteerde biomassa niet duurzaam is, moet de subsidie voor biomassa worden beëindigd. ChristenUnie en SGP vinden dat lidstaten vrij moeten zijn om zelf hun eigen duurzame energiebronnen te kiezen en een energiemix samen te stellen. De lidstaten behouden te allen tijde hun beleidsruimte om het risico van energiearmoede onder de bevolking tegen te gaan. Europese steun en coördinatie zijn wel weer essentieel bij het doorvoeren van systeem- en infrastructuurwijzigingen die hiervoor nodig zijn, zoals het koppelen van energiemarkten en energienetten. In

het duurzaamheidsbeleid van de EU en haar lidstaten moet het niet alleen gaan om innovatie ten behoeve van energiebesparing, maar ook om onderzoek naar de mogelijkheden van alternatieve energiebronnen zoals thorium en waterstof.

Het emissiehandelssysteem is een nuttig instrument om de CO₂-uitstoot te beperken. Dat systeem kan echter stukken beter. Een bodemprijs is nodig, zodat bedrijven daadwerkelijk geprikkeld worden tot energiebesparing en om CO₂-uitstoot te beperken. 'Koolstoflekage' (bedrijven vertrekken uit de EU en vestigen zich elders om zo onder de wetgeving uit te komen) moet worden voorkomen. Dat kan door middel van internationale samenwerking binnen de klimaatconventie van de Verenigde Naties. Door toenemende CO₂-beprijzing moeten vervuilende energiecentrales in Europa steeds minder lonend worden.

We moeten ernaar streven dat de Europese economieën circulair worden. Dat betekent dat hergebruik en winnen van grondstoffen uit afval- en reststromen de norm gaan worden. Hiermee wordt ook voedselverspilling in de hele voedselketen stevig teruggedrongen. De Europese Unie dient een actieve en ondersteunende rol te vervullen bij de ketensamenwerking die noodzakelijk is om een circulaire economie goed te laten functioneren. In het hoofdstuk Economie wordt beschreven hoe de ChristenUnie en SGP dit willen realiseren.

Een schone leefomgeving verhoogt het welzijn van mens en dier. Daarom moet blijvend worden ingezet op een verdere verbetering van de lucht- en waterkwaliteit via bestaande en nieuwe regelgeving. Daarbij is het behoud van biodiversiteit voor ChristenUnie en SGP een prioriteit.

“Het is goed om in Europa te streven naar circulaire economieën: hergebruik en winnen van grondstoffen uit afval- en reststromen zijn dan de norm.”

De toename van het wegverkeer zorgt ook voor meer luchtvervuiling. Het is goed dat nieuwe, meer realistische testprogramma's de veelvuldig misbruikte oude tests nu vervangen. ChristenUnie en SGP willen dat richtlijnen voor emissiegrenswaarden blijvend aangescherpt worden. De Europese Commissie en de lidstaten moeten scherp toezien op correcte naleving van de nieuwe standaarden. ChristenUnie en SGP zijn

voorzitter van Europese regelgeving die auto- en brandstofproducenten stimuleert om meer hybride en elektrische vormen van transport en transport op basis van duurzaam geproduceerd waterstof te ontwikkelen. Coördinatie bij de plaatsing en werking van elektrische oplaadpunten is belangrijk om de groei van elektrisch vervoer (zeker voor lange afstanden) te faciliteren.

CONCREET

- ▶ Europa zet vol in op de circulaire economie en moet daarin wereldwijd het goede voorbeeld zijn.
- ▶ Testprogramma's voor emissie van auto's moeten herzien worden.
- ▶ Er moet een Europese aanpak komen om de reistijd op internationale treinverbindingen fors te reduceren. De reistijden Amsterdam-Berlijn (nu 6:22 uur), Amsterdam-Hamburg (nu 3:47 uur) en Eindhoven-Düsseldorf (nu 1:49 uur) moeten hierdoor respectievelijk tenminste 2 uur, 1 uur en een half uur korter worden. Ook moet er een snelle Intercity komen tussen Groningen en Bremen en vanuit Eindhoven naar Antwerpen en naar Aken en Luik.
- ▶ Tarieven voor grensoverschrijdend spoorvervoer moeten worden verlaagd om concurrerend te worden met het vliegtuig door het afschaffen van tariefbarrières op de landsgrenzen. Europa stimuleert dit door het vastleggen van regels over de nationale gebruikersvergoedingen voor infrastructuur, zodat deze worden verlaagd als ze te hoog zijn. Hierdoor wordt het voor spoorvervoerders aantrekkelijker vaker over de grens te rijden. Ook wordt de BTW op internationale treintickets afgeschaft zolang er geen BTW wordt geheven op vliegtickets en worden vervoerders verplicht

ook grensoverschrijdende abonnementen aan te bieden die qua prijs vergelijkbaar zijn met binnenlandse abonnementen.

- ▶ Er komt een Europees actieprogramma om te zorgen dat internationale treintickets naar elk station in Europa in elk land eenvoudig online kunnen worden geboekt tegen dezelfde tarieven als ze in het betreffende land worden verkocht.
- ▶ Bij het doorberekenen van de prijs van weg- en luchtvervoer worden ook de kosten van luchtverontreiniging meegerekend.

“We moeten ons gedrag aanpassen en maatregelen nemen tegen de hoge uitstoot van broeikasgassen.”

Hoofdstuk 9

Landbouw en voedsel

Werken aan genoeg en verantwoord eten

Elke dag komen er in de wereld 150.000 mensen bij en al deze monden moeten gevoed worden.

Voldoende veilig voedsel en een vitale landbouwsector zijn van enorm belang. De uitdaging voor onze voedselproductie is om met minder grondstoffen meer opbrengst te realiseren, op een manier die goed is voor de bodem en biodiversiteit. Innovatie, precisie- en kringlooplandbouw zijn hierbij sleutelwoorden. Nederland heeft een koppositie in de innovatieve landbouw en levert daarmee een aandeel in de strijd tegen honger in de wereld. Die koppositie mag Nederland ten dienste van anderen verder uitbouwen.

Binnen het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) ontvangen boeren en tuinders steun en worden ze ingeschakeld als partners bij maatschappelijke uitdagingen op het gebied van duurzaamheid en klimaat. We moeten voorkomen dat agrarische productie ten koste gaat van biodiversiteit. Deze inspanningen moeten echter wel in de prijs van agrarische producten verdisconteerd worden. Het GLB dient boeren en tuinders te steunen in inkomen voor hun bijdrage aan (duurzame) voedselproductie. Ook dient het beleid bij te dragen aan innovatie en het ontwikkelen van nieuwe verdienmodellen. Bij de toekenning van GLB-subsidies wordt wat ChristenUnie en SGP betreft

rekening gehouden met de verschillen in kostprijs en gemiddelde inkomensniveaus tussen de lidstaten. De Europese Commissie stelt voor om lidstaten een veel grotere rol te geven bij de nationale invulling van het GLB. ChristenUnie en SGP juichen maatwerk toe, mits er sprake blijft van een gelijk speelveld voor boeren in verschillende lidstaten.

Europa en de lidstaten moeten zich inzetten om de positie van de boeren en tuinders in de keten te versterken zodat een eerlijk deel van de verkoopprijs van hun producten op het boerenerf terecht komt. ChristenUnie en SGP zijn voorstander van een

crisisvangnet voor extreme situaties (zoals een grootschalige uitbraak van mond- en klauwzeer, vogelgriep, de fipronilcrisis, et cetera). Ook moet er in zulke situaties meer ruimte zijn voor markt- en prijsafspraken.

Hergebruik van grondstoffen moet in agrarische regelgeving centraal staan. In Europa moeten we meer veevoer zelf verbouwen. Nu zijn we te afhankelijkheid van import uit Zuid-Amerika, maar daar gaat de verbouw vaak ten koste van het Amazonewoud en andere bijzondere natuur. Voor het realiseren van gezonde kringlooplandbouw moet de nitraatrichtlijn worden aangepast; deze knelt nu zeer. De toepassing van dierlijke mest is streng gereguleerd, terwijl er volop ruimte is voor kunstmest. Binnen kringlooplandbouw moet meer dierlijke mest gebruikt kunnen worden in plaats van kunstmest. De grondsoort en de kwaliteit van het oppervlaktewater moeten leidend zijn voor de gebruiksmogelijkheden.

Nederland behoort tot de landen met de hoogste dierenwelzijnseisen ter wereld. Een gelijk speelveld binnen en buiten de EU is voor boeren van essentieel belang. Daarbij hoort ten minste een gelijke handhaving van regels in EU-landen, alsook grote zorgvuldigheid bij het onderhandelen over vrijhandelsovereenkomsten met derde landen. Kwetsbare landbouwsectoren moeten uitgezonderd kunnen worden. Door gebruik van hoogwaardige kennis en technieken levert de

“De Unie en de lidstaten moeten zich inzetten om de positie van de boeren en tuinders in de keten te versterken, zodat een eerlijk deel van de verkoopprijs van hun producten op het boerenerf terecht komt”

land- en tuinbouw aanzienlijke inspanningen in het terugdringen van het gebruik van chemische bestrijdingsmiddelen. Het gebruik van preventief werkende gewasbeschermingsmiddelen als onderdeel van 'Integrated Pest Control' dient verder bevorderd te worden ter voorkoming van het gebruik van grote hoeveelheden curatief werkende middelen. Biologische gewasbescherming is gebaat bij snelle toelating van groene middelen en voldoende ruimte voor inzet van effectieve, chemische middelen als sluitstuk. Bij

het verbieden van milieubelastende middelen moet rekening gehouden worden met de beschikbaarheid van milieuvriendelijker alternatieven.

De EU moet inzetten op duurzaam en verantwoord innoveren. Het kweken van nieuwe, sterkere of productievere plantenrassen en gewassen is altijd een specialiteit van Nederlandse veredelaars geweest. Door nieuwe ICT-technieken en de komst van DNA-modificatiemethoden als CRISPR-Cas is de uit 2001 stammende Europese richtlijn voor genetisch gemodificeerde organismen (GGO) dringend aan vervanging toe. ChristenUnie en SGP blijven kritisch op GGO. De EU moet zorgen voor een gegarandeerd GGO-vrije keten. Tegelijkertijd bieden ChristenUnie en SGP graag ruimte voor nieuwe verdelingsmethoden die niet soortgrensoverschrijdend zijn. Patenten op leven zijn onwenselijk.

Er dient meer ruimte en daadwerkelijke steun te zijn voor innovatie op het boerenerf. De toonaangevende kennis in Nederland, met name geclusterd in Regio Foodvalley rond de Wageningen Universiteit, is van buitengewoon grote waarde voor duurzame voedselproductie wereldwijd. Europese innovatiefondsen moeten worden aangewend om innovatie in de agrifood sector verder te versterken.

CONCREET

- Het GLB gaat over landbouw én voedsel: niet alleen het aantal hectares moet maatgevend zijn voor inkomensondersteuning, maar ook de mate waarin een boer bijdraagt aan maatschappelijke oplossingen.
- Boeren en tuinders moeten als partners worden ingezet bij de uitvoering van het klimaatakkoord van Parijs en het verbeteren van biodiversiteit, en daarvoor worden beloond.
- Europa zet zich in voor het versterken van de positie van de boer in de keten, onder meer door duidelijkheid te verschaffen over mededingingsregels.
- Door in te zetten op kringlooplandbouw worden het gebruik van kunstmest en de import van veevoer uit Zuid-Amerika verminderd. Europa zet in op innovatie, onder meer door aanpassing van verouderde regelgeving die nieuwe verdelingstechnieken hindert.
- De administratieve lastendruk moet omlaag.

Vóór vernieuwende en verantwoorde visvangst

Duurzame visserij verdient onze steun: alleen zo kunnen vissers blijven vissen en gaan we verantwoord om met deze natuurlijke hulpbron. Wij zijn voorstander van pulskorvisserij. De pulskor moet worden toegelaten en de aanlandplicht voor complexe gemengde visserij in de Noordzee moet worden teruggedraaid. Zolang de aanlandplicht nog geldt, moet de ruimte voor uitzonderingen optimaal benut worden. Europa moet onderzoek financieren om bijvangst te voorkomen of levend terug te zetten.

Het is van groot belang dat de visserijregels in de EU-lidstaten overall gelijk gehandhaafd worden. Het mag dus niet zo zijn dat Nederlandse vissers aan banden worden gelegd en Franse vissers ongestraft hun gang kunnen gaan. Ook na de Brexit moeten Nederlandse vissers toegang houden tot de visgronden van het Verenigd Koninkrijk. Dit moet goed geregeld zijn in de afspraken voor de toekomstige relaties met het Verenigd Koninkrijk.

De implementatie van nieuwe EU-regels voor duurzaam vissen buiten de EU-wateren moet strikt worden gemonitord. Als de Europese vloot vist in de wateren van ontwikkelingslanden, dienen die landen nauw betrokken te zijn bij de monitoring van de vangsten en

moeten ze gecompenseerd worden voor de toegang tot hun wateren. Deze compensatie moet de lokale economische ontwikkeling bevorderen.

CONCREET

▶ Pulskorvisserij wordt toegelaten en de aanlandplicht wordt teruggedraaid. Zolang deze van kracht is, moet de ruimte voor uitzonderingen optimaal benut worden.

▶ In de Brexit-onderhandelingen moet de inzet zijn dat de toegang voor Europese vissers tot Britse visgronden ook na de Brexit gegarandeerd wordt.

“Ook na de Brexit moeten Nederlandse vissers toegang houden tot de visgronden van het Verenigd Koninkrijk.”

Hoofdstuk 11

Handel en ontwikkelingssamenwerking

Goed doen en goed ontmoeten

HANDEL

De Europese Unie is het grootste economische blok ter wereld. Daar hebben we allemaal voordeel van. Maar die positie brengt ook verantwoordelijkheden mee. ChristenUnie en SGP hechten aan open en eerlijke handel tussen de EU en de rest van de wereld. Omdat ongebreidelde vrijhandel leidt tot meer sociale ongelijkheid en milieuschade, is een evenwichtige Europese handelspolitiek nodig. Daarin worden de belangen van onze eigen economieën afgewogen tegen de belangen van niet-Europese landen, in het bijzonder ontwikkelingslanden. Vanuit christelijk perspectief heeft de overheid een belangrijke taak om de markt in goede banen te leiden om te voorkomen dat op de markt alleen het recht van de sterkste of de rijkste geldt.

Handel is vandaag de dag bijna per definitie grensoverschrijdend. Daarom hebben de EU-lidstaten op dit gebied al vanaf de jaren '50 van de vorige eeuw de handen ineengeslagen. Regulering van handel en investeringen is een exclusieve bevoegdheid van de EU. ChristenUnie en SGP pleiten ervoor dat de EU maximaal inzet op multilaterale handelsafspraken in het kader

van de Wereldhandelsorganisatie. Geen land is gebaat bij handelsoorlogen, ook onze eigen economie niet. Ondertussen onderhandelt de EU met diverse landen en regio's over bilaterale vrijhandelsakkoorden, bijvoorbeeld met Australië en Nieuw-Zeeland. Wij verwelkomen deze onderhandelingen.

In Europese handelsakkoorden met landen of regio's moeten bepalingen opgenomen worden voor de eerbiediging van mensenrechten, waaronder godsdienstvrijheid: waar overheden medeverantwoordelijk zijn voor structurele misstanden, moet dit gevolgen hebben voor de handelsrelaties. Ook stelt de EU eigen standaarden voor arbeid, milieu en consumentenbescherming voorop. Belangen

“In Europese handelsakkoorden met landen of regio's moeten bepalingen opgenomen worden voor de eerbiediging van mensenrechten, waaronder godsdienstvrijheid.”

van investeerders mogen beschermd worden, maar dan wel op transparante wijze in een internationaal juridisch kader dat óók voor andere belanghebbenden toegankelijk is, en niet via schimmige arbitrage.

Ontwikkelingslanden verdienen extra aandacht in de Europese handelspolitiek. Op VN-niveau is in het kader van de 'Agenda 2030' – die gaat over het realiseren van zeventien Duurzame Ontwikkelingsdoelen (SDG's) in 2030 – afgesproken dat de minst ontwikkelde landen hun aandeel in de mondiale export in 2030 kunnen verdubbelen. Dat vraagt van Europa dat deze landen in handelsafspraken voldoende ruimte krijgen om vitale sectoren van hun economie tijdelijk af te schermen. Ook moeten zij ondersteuning krijgen in het voldoen aan EU-eisen voor toegang tot de interne markt, zodat vrije toegang tot de Europese markt geen dode letter blijft. Tegelijkertijd moet Europa ervoor zorgen dat GSP+, het systeem van handelsvoordelen in ruil voor respect voor mensenrechten, daadwerkelijk functioneert. Een land als Pakistan mag bijvoorbeeld niet tariefvrij

kleding naar Europa exporteren, terwijl misbruik van blasfemiewetgeving er blijft voortwoekeren.

Tot slot: Europa leeft op grote voet. We hebben de handel zo georganiseerd, dat we met groot gemak en tegen lage kosten ruwe grondstoffen kunnen importeren die we hier verwerken in tal van producten. Denk aan palmolie, soja en delfstoffen. De schade aan mens en milieu is immens. De EU moet de inspanningen sterk verhogen om de winning, productie en verwerking van deze grondstoffen te verduurzamen.

CONCREET

- De EU en de lidstaten houden bij zowel multilaterale als bilaterale handelsafspraken rekening met de effecten op vitale sectoren van onze economie.
- Het eerbiedigen van mensenrechten, waaronder godsdienstvrijheid en een eerlijke rechtsgang, is een standaard onderdeel van de inhoud en uitvoering van handelsverdragen.
- EU-standaarden ten aanzien van sociale wetgeving, milieueisen, arbeidsomstandigheden en consumentenbescherming mogen niet worden aangetast door handelsverdragen. Producten die niet aan EU-standaarden voldoen, zoals chloorkippen, komen er niet in.
- Ontwikkelingslanden worden ondersteund om te kunnen voldoen aan Europese eisen voor toegang tot onze markten. Ook genieten zij handelsvoordelen, tot het moment dat zij een meer gelijkwaardige concurrentiepositie innemen op de wereldmarkt.
- Handelsakkoorden mogen niet ten koste gaan van kwetsbare landbouw en bedrijvigheid in ontwikkelingslanden. De EU doet een impactanalyse vooraf, houdt tijdens de uitvoering de effecten scherp in het oog en stuurt bij waar nodig.
- Handels- en investeringsverdragen bieden geen bijzondere privileges aan multinationals, zoals afzonderlijke juridische arbitrage.
- De EU en de lidstaten versterken en versnellen hun inzet voor verduurzaming van mondiale waardeketens voor onder meer palmolie, soja en delfstoffen, met het oog op de desastreuze gevolgen van ontbossing, landontginning en mijnbouw.

ONTWIKKELINGSSAMENWERKING

Extreme armoede is gelukkig op zijn retour. Toch blijft dit op veel plaatsen een hardnekkig probleem, onder andere vanwege gewapende conflicten en toenemende klimaatverandering. Ongelijkheid neemt in verschillende ontwikkelingslanden en middeninkomenslanden zelfs toe, in plaats van af. Als rijke landen hebben we een mondiale medeverantwoordelijkheid om mensen in armoede kansen te bieden en ontwikkelingslanden te ondersteunen. Christelijke waarden als naastenliefde en gerechtigheid zijn daarbij richtinggevend voor ChristenUnie en SGP.

Ontwikkelingssamenwerking is een beleidsterrein waarop lidstaten vaak hun stempel drukken, omdat ze historische banden hebben met landen in Afrika, Azië en Latijns-Amerika. Tegelijk zijn er ook goede redenen voor de EU om bij te dragen aan de sociale en economische vooruitgang in ontwikkelingslanden. De EU heeft sinds jaar en dag een verdrag met de 79 landen van de ACP (Africa, Caribbean and Pacific). In dat kader zijn ook verplichtingen aangegaan op het gebied van politieke dialoog, handel en ontwikkelingssamenwerking. Per 2021 zullen deze verplichtingen een nieuw verdragskader krijgen. Ook vanuit het oogpunt van coördinatie kan de EU een waardevolle rol vervullen, om te voorkomen dat ontwikkelingslanden met hun beperkte bestuurlijke capaciteit een veelvoud aan bilaterale afspraken moeten maken voor de ondersteuning die ze vanuit Europa krijgen. Het ontwikkelingssamenwerkingsbeleid van de EU dient dat van de lidstaten aan te vullen en te versterken. Hoofddoel is de wereldwijde armoede terug te dringen en uiteindelijk uit te bannen.

De internationale kaders van het EU-beleid zijn de Sustainable Development Goals uit 2015 en de nieuwe EU Consensus on Development uit 2017, die óók door Nederland werden onderschreven.

Wat ChristenUnie en SGP betreft, moet de transparantie van de Europese ontwikkelingshulp verder vergroot worden. Alleen zo kunnen we weten of het geïnvesteerde geld doeltreffend en doelmatig besteed wordt. Dit geldt in het bijzonder het EU Trust Fund voor migratie.

Ontwikkelingssamenwerking is geen neutrale technische activiteit. Democratie en rechtsstaat moeten maximaal de kans krijgen in opkomende landen. Waar de vrijheid van burgerbewegingen en maatschappelijke organisaties in het gedrang komt, trekt de Europese Unie aan de bel.

“Als rijke landen hebben we een medeverantwoordelijkheid om mensen in armoede kansen te bieden en ontwikkelingslanden te ondersteunen.”

De positieve resultaten van ontwikkelingssamenwerking mogen niet ondermijnd worden door negatieve externe bijeffecten van ander Europees beleid, bijvoorbeeld op het gebied van handel, landbouw, migratie en belastingen. ChristenUnie en SGP pleiten ervoor dat óók op die terreinen maximale aandacht is voor het creëren van positieve effecten voor ontwikkelingslanden.

CONCREET

- De Sustainable Development Goals (SDG's) zijn leidraad voor de inzet van de EU en lidstaten. De EU en de lidstaten zorgen ervoor dat ook via andere beleidsterreinen met externe effecten, zoals belastingen, handel, energiebeleid, het gemeenschappelijk landbouw- en visserijbeleid en het migratiebeleid, waar mogelijk wordt bijgedragen aan de sociale en economische vooruitgang in ontwikkelingslanden.
- De EU-lidstaten stimuleren elkaar om zo snel mogelijk te voldoen aan de internationale afspraak om jaarlijks 0,7% van het bnp in ontwikkelingssamenwerking te investeren.
- De transparantie van EU uitgaven voor ontwikkelingssamenwerking wordt verbeterd door volledige democratische controle over alle bestedingen te introduceren. Dit geldt bijzonder voor het Europees Ontwikkelingsfonds (EOF). Dit fonds wordt door Europese instellingen beheerd, maar moet ook jaarlijks door de Europese

Rekenkamer worden gecontroleerd, waarbij de rapportage wordt toegezonden aan het Europees Parlement, de nationale parlementen en de nationale rekenkamers.

- Een belangrijk deel van de EU-budgetten voor ontwikkelingssamenwerking wordt ingezet voor het wegnemen van de structurele oorzaken van irreguliere migratie.
- De EU benut haar diplomatieke instrumentarium voor het vergroten van de politieke ruimte voor maatschappelijke organisaties in ontwikkelingslanden en opkomende economieën.
- Binnen EU-programma's voor seksuele en reproductieve gezondheid in ontwikkelingslanden moet de EU zich niet langer inzetten voor het bevorderen van het recht op abortus en andere seculiere verworvenheden. Wel moet de EU zich binnen gezondheidsprogramma's inzetten op bescherming van vrouwen tegen seksueel geweld en preventie bevorderen om hiv/aids tegen te gaan.

- Bijzondere aandacht wordt gegeven aan het tegengaan van moderne slavernij en het bevorderen van de rechtsstaat in ontwikkelingslanden.
- EU-budgetten voor ontwikkelingssamenwerking worden mede ingezet op zelfredzaamheid, bijvoorbeeld ondernemerschap.

TEN STRIJDE TEGEN MODERNE SLAVERNIJ

Naar schatting worden wereldwijd 46 miljoen mensen uitgebuit als slaaf. Daarvan is 26% minderjarig. Op papier is de slavernij al lang afgeschaft en wordt met de mond beleden dat kinderarbeid niet mag, maar de praktijk is heel anders. Moderne slavernij komt in allerlei sectoren voor, van mijnbouw en natuursteen tot visserij en prostitutie. De oorzaken en verschijningsvormen ervan zijn complex. Soms houden werkgevers hun arbeiders vast of betalen ze niet het afgesproken loon. Bij kinderarbeid spelen ook culturele opvattingen over wat op de werkvloer wel en niet acceptabel is een rol.

Christenen hebben in diverse Europese landen een belangrijke rol gespeeld in de officiële afschaffing van de slavernij in de 19de eeuw. Nu slavernij in allerlei nieuwe vormen de kop opsteekt, willen ChristenUnie en SGP zich politiek inzetten voor recht en vrijheid. In de relaties van de EU met ontwikkelingslanden en opkomende economieën moet moderne slavernij een belangrijk thema op de agenda zijn.

- In handelsrelaties worden bedrijven gedwongen om arbeid in internationale productieketens actief tegen te gaan. Initiatieven voor slaafvrije ketens, zoals in textiel, cacao en koffie, verdienen krachtige steun. Bedrijven maken in hun jaarverslag zichtbaar hoe zij zich inzetten voor verantwoord ondernemen, waarvan bescherming van rechten van arbeiders een onderdeel uitmaakt.
- In bilaterale programma's met ontwikkelingslanden en opkomende economieën geeft de EU-steun aan hervorming en versterking van rechtssystemen, training en coaching van politie, rechters en andere professionals om ervoor te zorgen dat zaken worden gehoord, maar ook dat slachtoffers van slavernij worden bevrijd en beschermd en hun recht kunnen halen.
- Moderne slavernij vindt ook binnen de EU plaats. Slachtoffers worden ook hier bevrijd, beschermd en geholpen bij het halen van hun recht. Daarnaast moeten EU-budgetten hiertoe ook expliciet gericht zijn op nazorg en re-integratie.

Hoofdstuk 12

Buitenlands beleid en nabuurschap

Realisme in relaties

De Europese Unie staat voor enorme uitdagingen in deze snel veranderende wereld. Hoe moet de EU zich opstellen in een zich wijzigend krachtenveld van enerzijds een onvoorspelbare houding van de Verenigde Staten en anderzijds de pogingen van landen als China om overal voet aan de grond te krijgen? Wat is het Europese antwoord op de ambitie en agressie van Poetins Rusland en de groeiende politieke en economische invloed van China? Hoe gaan we om met onverwachte migratiestromen? In die gespannen context vinden ChristenUnie en SGP het van groot belang dat de lidstaten van de EU nauw samenwerken voor een betrouwbaar, rechtvaardig, krachtig en realistisch Europees Gemeenschappelijk Buitenland- en Veiligheidsbeleid (GBVB).

Voor ChristenUnie en SGP staat voorop dat subsidiariteit en intergouvernementele samenwerking uitgangspunt blijven. De lidstaten moeten hun buitenlandbeleid waar mogelijk zelf blijven vormgeven. Tegelijkertijd is eensgezindheid tussen lidstaten van toenemend belang. Dat mag ook van de lidstaten verwacht worden. In principe volstaan daarbij de instrumenten en mogelijkheden die al in de Verdragen zijn vastgelegd.

Het GBVB moet zich toespitsen op twee kerntaken: het waarborgen van de veiligheid en de belangen van Europa in de wereld, en het bevorderen van gerechtigheid. Het eerste vereist onder meer aanzienlijke defensie-investeringen door de Europese lidstaten, diplomatieke coördinatie, en sterke banden met oude bondgenoten zoals de Verenigde Staten. Het tweede vergt een stevige inzet op onder meer mensenrechten, godsdienstvrijheid, crisisbeheersing en humanitaire

hulp. In de diverse aspecten van het GBVB moet de beschermwaardigheid van het leven gerespecteerd worden.

Het primaire aandachtsgebied is voor de EU de 'ring om Europa'. Zo zijn goede relaties met Afrikaanse landen van belang voor veiligheid en stabiliteit binnen en buiten de Europese grenzen. In het bijzonder moet Europa, in samenwerking met NAVO-partners, de toegenomen agressie van Rusland het hoofd bieden én tegelijkertijd streven naar betere relaties met dat land. Nederland heeft zijn internationale partners in het bijzonder nodig om een kans te hebben op gerechtigheid voor de MH-17 slachtoffers. In dat kader moeten de Europese lidstaten zich sterk maken voor gezamenlijke Magnitsky-wetgeving.

De aandacht moet ook blijven uitgaan naar landen 'ver voorbij de horizon', zoals herkomstlanden van migratie en landen die een expliciete veiligheidsbedreiging vormen, zoals Iran en Noord-Korea. De EU moet zich krachtiger verweren tegen de torenhoge ambities en groeiende assertiviteit van China, onder meer op het gebied van handel en investeringen. Europese lidstaten moeten ervoor waken hoge schulden aan te gaan bij Chinese (staats)bedrijven, en voorkomen dat zij zeggenschap of eigendom verliezen van cruciale bedrijven of infrastructuur, zoals banken en zeehavens.

Wereldwijd staat de vrijheid onder druk. Sommige landen bewijzen slechts lippen dienst aan de vrijheid van godsdienst en gewetensvrijheid, andere landen maken geen geheim van hun vijandigheid jegens religieuze minderheden. In landen als Saoedi-Arabië, India, Iran, Syrië, China en Pakistan ervaren christenen dit dagelijks aan den lijve. Het moet voor de Europese Unie een eenzaak zijn om erop aan te dringen dat vrijheidsrechten elders in de wereld zo goed mogelijk constitutioneel, wettelijk en in de praktijk worden gewaarborgd. Denk aan de vrijheidsrechten van godsdienst en levensovertuiging, de vrijheid van meningsuiting, de bescherming van burgers tegen vervolging, en de beschermwaardigheid van het (ongeboren) leven. Dit dient daarom een speerpunt te zijn in de mensenrechtenstrategie van de Hoge Vertegenwoordiger voor buitenlandse zaken en veiligheidsbeleid. Een landenstrategie kan daarbij behulpzaam zijn. Bijzondere aandacht is nodig voor die landen en regio's waar christenen en andere minderheden vervolgd worden om hun geloof, zoals in delen van de Arabische wereld en in China.

CONCREET

Buitenlands beleid is en blijft primair een zaak van de nationale soevereiniteit. Tegelijk vragen ontwikkelingen in de wereld dat Europa zich actief op het wereldtoneel beweegt.

- De ambities van China, India en Rusland dwingen lidstaten tot samenwerking op terreinen als economie, handel en buitenlandbeleid.
- Er moet geen Europese Minister van Buitenlandse Zaken komen. De Hoge Vertegenwoordiger zal ook in de toekomst het gezamenlijk standpunt van de lidstaten vertegenwoordigen. De nationale ministers van Buitenlandse Zaken intensiveren hun samenwerking, onder nauw toezicht van de nationale parlementen.
- Inzet van Europees buitenlands beleid is niet alleen gericht op het verdedigen van Europese (handels) belangen, maar ook op het bevorderen van mensenrechten, godsdienstvrijheid, democratie, vrede en veiligheid.
- Europa moet meer aandacht besteden aan een goede coördinatie van (nood)hulpverlening bij natuur-, en milieu- of humanitaire rampen.
- De EU moet blijven streven naar goede samenwerking met oude bondgenoten zoals de VS.
- Tegenover de groeiende macht van China moeten EU-lidstaten afspraken maken over behoud van eigendom en zeggenschap over vitale infrastructuur en bedrijven.
- Het mensenrechtenbeleid van de EU moet meer gericht zijn op bevordering van godsdienstvrijheid en de bescherming van vervolgd christenen; de beschermwaardigheid van het leven mag niet ondermijnd worden. Dat betekent: geen financiering van abortus, wel steun aan zwangere vrouwen of kwetsbare ouderen.
- De positie van speciaal EU-gezant godsdienstvrijheid wordt versterkt. De gezant krijgt een nadrukkelijker rol in het buitenlandbeleid van de EU.
- In het verband van de Raad van Europa blijft de EU Rusland aanspreken op zijn internationale verplichtingen om mensenrechten na te leven en aandringen op het uitvoeren van uitspraken van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens. Daarbij dient de EU er bij Rusland op aan te dringen alle medewerking te verlenen aan de berechting van verantwoordelijken voor het neerschieten van vlucht MH17.

ISRAËL

Vrede in het Midden-Oosten is een hartenwens van velen. Het beleid voor Israël en de Palestijnse gebieden vanuit de EU moet steeds daarop zijn gericht. Op Bijbelse gronden weten christenen zich van harte met het Joodse volk verbonden. ChristenUnie en SGP vinden het principieel wenselijk dat de EU bouwt aan goede relaties met Israël als vrije, democratische rechtsstaat. Een stabiele partner in het Midden-Oosten is van groot belang voor de veiligheid in een regio die gekenmerkt wordt door instabiliteit, autoritaire regimes en bloedige conflicten. De militaire aspiraties van Iran zijn zorgelijk voor de veiligheid van Israël.

Het bevorderen van vrede en stabiliteit vraagt om veilige en erkende grenzen voor Israël en om oog voor het lot van de Palestijnen. De leidende gedachte is enerzijds het garanderen van veiligheid voor de democratische, Joodse staat Israël en zijn burgers, en anderzijds respect voor de mensenrechten en zelfbeschikkingsrecht van Palestijnen. Vrede komt alleen dan in zicht als de Palestijnse Autoriteit Israël als staat zonder voorwaarden vooraf erkent en ernaar handelt. Israël moet op haar beurt in het nederzettingenbeleid rekening houden met de belangen en nationale aspiraties van de Palestijnen. Erkenning van een Palestijnse staat kan geen resultaat zijn van een eenzijdige internationale verklaring, maar alleen van succesvolle vredesbesprekingen. Israël moet de burgerrechten voor al haar inwoners en gebieden onder haar controle blijven waarborgen.

“Een stabiel partnerschap met Israël is van groot belang voor de veiligheid in een regio gekenmerkt door instabiliteit, autoritaire en corrupte regimes en bloedige conflicten.”

Steun- en hulpverlening door de EU aan de Palestijnse Autoriteit mag alleen gebeuren onder strikte voorwaarden. De hulp moet werkelijk ten goede komen aan verbetering van de humanitaire omstandigheden

van kwetsbaren. De Palestijnse Autoriteit moet stoppen met uitkeren van geld aan (families van) veroordeelde Palestijnse terroristen en geen anti-Israëlische propaganda toelaten in lesboeken. Ook is belangrijk dat de persvrijheid en de rechtsstaat hun beloop hebben. Europese hulp gelden moeten worden bevroren als dit onvoldoende het geval is.

CONCREET

- De Europese inzet bij het vredesproces moet allereerst ten dienste staan van rechtstreekse Israëlisch-Palestijnse onderhandelingen en economische en humanitaire samenwerking 'van onderop'. Daarnaast neemt Europa ook op constructieve wijze deel aan internationaal overleg en initiatieven voor vrede.
- De EU moet opruiing, antisemitisme, haat zaaien en andere ondermijnende acties door Palestijnse autoriteiten sterk veroordelen en steungeld bevroren zolang de situatie niet verbeterd wordt. Van zowel de Palestijnen als de Israëli's mag een constructieve houding verwacht worden.
- Ook moet de Europese Unie oog hebben voor de bijzonder benarde positie van Palestijnse christenen.
- De EU bevordert een eerlijke behandeling van Israël, óók binnen internationale gremia als de Verenigde Naties.
- De Europese Unie moet blijven steven naar optimale samenwerking met Israël op terreinen als handel, innovatie, veiligheid, wetenschap en cultuur. Daartoe kan het handelsverdrag met de Israëli's uitgebreid en versterkt worden.
- Handels- en investeringsverdragen bieden geen bijzondere privileges aan multinationals, zoals afzonderlijke juridische arbitrage.
- De EU en de lidstaten versterken en versnellen hun inzet voor verduurzaming van mondiale waardeketens voor onder meer palmolie, soja en delfstoffen, met het oog op de desastreuze gevolgen van ontbossing, landonteigening en mijnbouw.

GOED NABUURSCHAP MET ISRAËL

Het Europees nabuurschapsbeleid is een instrument om goede banden te onderhouden met landen aan de oost- en zuidgrens van het continent. Hoewel Israël niet direct aan de EU grenst, is er vanuit de EU veelvuldig contact met Israël. Het land heeft een bruisende economie die veel aanknopingspunten biedt voor een intensieve samenwerking op terreinen als handel, innovatie, veiligheid, wetenschap en cultuur. Helaas kampt Israël al sinds haar oprichting met grote veiligheidsdreigingen en draagt het een zware last om haar inwoners te beschermen. Een opwaardering van het associatieakkoord met Israël ligt geheel in lijn met het Europees nabuurschapsbeleid en biedt de EU de kans zich te ontwikkelen tot een betrouwbare partner. Wat zeker niet helpt zijn anti-Israëlische boycots, 'straffen' van investeerders en sancties (BDS). De Europese Unie moet daar niet aan mee doen, en geen steun geven aan organisaties die zich daaraan schuldig maken.

UITBREIDING EN BUREN

De Europese Unie moet goede betrekkingen onderhouden met de buurlanden aan de zuid- en oostgrens.

Het Europese Nabuurschapsbeleid vormt daarvoor een goed instrument.

Naar het oosten toe moet de EU krachtig stelling nemen tegen Russische schendingen van de soevereiniteit van Oost-Europese landen. De EU moet blijven werken aan associatieakkoorden met deze landen, gebaseerd op het meer-voor-meer-principe waarbij meer steun wordt gegeven in ruil voor meer noodzakelijke politieke en economische hervormingen. Een regionale aanpak is noodzakelijk om te voorkomen dat onderlinge handelsbetrekkingen verwaarloosd worden.

Bij onze zuidelijk buren aan de noordkust van Afrika ligt de focus op het creëren van politieke en maatschappelijke stabiliteit in de regio, waarbij de Europese veiligheidsbelangen expliciete aandacht vereisen. In het belang van zowel de regio als de EU is het noodzakelijk dat deze landen betekenisvolle stappen zetten op het gebied van de rechtsstaat, veiligheid en stabiliteit, mensenrechten en sociaaleconomische ontwikkeling. Europese steun moet transparant zijn en nauwkeurig worden gemonitord.

Het is niet wenselijk dat de EU nu verder uitbreidt op de Westelijke Balkan. De situatie daar is niet van dien aard dat je kunt spreken van export van stabiliteit, maar veeleer import van instabiliteit. Wel is het in het

belang van stabiliteit aan de buitengrenzen van de EU noodzakelijk om de samenwerking met de landen van de Westelijke Balkan te intensiveren. Hoewel er in de meeste landen goede stappen voorwaarts worden gezet, bestaan er onverminderd zorgen op het gebied van onder andere de rechtsstaat, justitie, corruptie, georganiseerde misdaad, sociaaleconomische

“De EU moet goede relaties onderhouden met de buurlanden aan de zuid- en oostgrens. Maar het is niet wenselijk dat de EU nu verder uitbreidt op de Westelijke Balkan. De toetredingsonderhandelingen met Turkije worden beëindigd.”

ontwikkeling en etnische spanningen. Toenemende economische en politieke invloed van derde landen als Rusland, Turkije, China en de Golfstaten, brengen mogelijk risico's met zich mee op voornoemde gebieden

en de inzet voor hervormingen. Om die reden moet de Europese Commissie nauwgezet blijven toezien op de ingezette hervormingen. Raad en Commissie moeten verder waarborgen dat de toetredingscriteria onverkort van toepassing zijn.

Uitbreiding van de Europese Unie moet voldoen aan enkele expliciete voorwaarden. Allereerst geldt de strikte, individuele toepassing van alle toetredingscriteria van Kopenhagen en vervolgens mag de toetreding van een land niet het effectief functioneren van de EU in gevaar brengen (absorptiecapaciteit). Op basis van de huidige stand van zaken in de uitbreidingslanden is toetreding voorlopig niet aan de orde.

In lijn met voorgaande programma's willen we op korte termijn een eind maken aan de toetredingsonderhandelingen met Turkije. De historische, culturele en godsdienstige afstand tussen de landen van de Europese Unie en Turkije is groot. Op het gebied van de rechtsstaat, democratie en mensenrechten zijn onze zorgen de afgelopen jaren ernstig toegenomen. Het steeds meer autoritaire regeerbeleid staat diametraal tegenover het Europese model van de democratische rechtsstaat. Daarnaast moet worden gewezen op de achtergestelde positie van minderheden in het land, zoals de christelijke gemeenschap en de Koerden. Daar komt de onwil nog bij om tot een oplossing te komen inzake de erkenning van de Armeense genocide. De Turkse weigering de Republiek Cyprus als soevereine staat te erkennen, maakt eveneens duidelijk dat Turkije zich niet kwalificeert als lidstaat van de EU.

Dit laat onverlet dat Turkije een buurland van formaat is en een strategische positie heeft in de regio. Daarom moeten goede relaties worden onderhouden via alternatieve wegen. ChristenUnie en SGP denken daarbij aan een 'geprivilegieerd partnerschap' dat de gemeenschappelijke belangen van Turkije en de EU bevestigt. Tevens is van belang om te komen tot de noodzakelijke opwaardering, inclusief een mensenrechtenclausule, van de douane-unie die verouderd is en wederzijdse economische investeringen in de weg staat.

CONCREET

▶ Europese uitbreiding is vooralsnog niet aan de orde. Uitbreiding blijft gebonden aan twee voorwaarden: kandidaat-lidstaten moeten voldoen aan de Kopenhagencriteria en de toetreding van mogelijke nieuwe landen moet de absorptiecapaciteit van de EU niet te boven gaan. Onder deze voorwaarden biedt de EU reële perspectieven op de kansen op lidmaatschap.

▶ De onderhandelingen met Turkije worden gestaakt. Turkije mag geen lid worden van de Europese Unie. In plaats daarvan onderhandelt de EU met Turkije over een geprivilegieerd partnerschap. Deze onderhandelingen zijn aan voorwaarden verbonden, zoals een functionerende rechtsstaat en democratie.

▶ In belang van stabiliteit is het noodzakelijk de samenwerking met de Westelijke Balkan te versterken. Ook nauwe samenwerking met bijvoorbeeld IJsland behoort tot de mogelijkheden.

▶ Met de Europese oostburen moet samenwerking (bijvoorbeeld op basis van associatieakkoorden) worden bevorderd op basis van een meer-voor-meer principe.

Hoofdstuk 13

Defensie

Als landen samen sterk staan

Vrede, vrijheid en veiligheid spreken absoluut niet vanzelf. Daar moeten we ons, ook 75 jaar na het einde van de Tweede Wereldoorlog en drie decennia na het einde van de Koude Oorlog, van bewust blijven.

Dat we op ons continent al zo lang in vrede samenleven, is mede te danken aan de samenwerking binnen de NAVO en de EU. Om te voorkomen dat de strijdbijl opnieuw wordt opgegraven, dienen we te blijven samenwerken. Daarnaast moet er echt fors meer geïnvesteerd worden in onze Defensie. Een sterke krijgsmacht is immers het beste middel om oorlog te voorkomen.

Gezien de vele dreigingen binnen en buiten de Europese grenzen – van Russische acties aan de oostgrenzen tot terreuraanslagen in Europese hoofdsteden – moet het waarborgen van de veiligheid een gezamenlijke prioriteit zijn van de Europese lidstaten. ChristenUnie en SGP vinden dat bij het defensie- en veiligheidsbeleid in het hoogste geweldsspectrum de NAVO voorop gaat en de EU waar nodig aanvullend optreedt, zodat er geen doublures in defensiecapaciteit optreden ten opzichte van de EU. Voor de EU ligt een rol weggelegd op bijvoorbeeld civiel-militaire inzet op het gebied van conflictpreventie, crisisbeheersing, militaire training en humanitaire ondersteuning. Dit alles in nauwe

afstemming met de Verenigde Naties. Denk ook aan samenwerking op het gebied van militair-technologisch onderzoek en innovatie. Gezamenlijke oefeningen kunnen eraan bijdragen dat militairen van verschillende nationaliteiten ook in het heetst van de strijd samen messcherp kunnen optreden.

Militaire samenwerking hoeft zeker niet altijd in EU-verband vorm te krijgen. ChristenUnie en SGP geven sterke voorkeur aan defensiesamenwerking tussen verschillende Europese landen, en zijn kritisch op initiatieven vanuit Brussel op dit terrein. Er is nog veel slagkracht te winnen via bi- en trilaterale samenwerking

tussen Europese landen. Die samenwerking kan en moet efficiënter en effectiever worden. Dat geldt niet alleen op het gebied van conventionele oorlogvoering, maar ook

“Gezamenlijke legeroefeningen dragen eraan bij dat militairen van verschillende nationaliteiten ook in het heetst van de strijd messcherp kunnen optreden.”

als het gaat om militaire inlichtingendiensten. Dat kan ook helpen om goed om te gaan met het veranderende karakter van oorlogvoering – denk aan cybersecurity, elektronische oorlogvoering en autonome wapens.

ChristenUnie en SGP willen niet dat de EU op het gebied van defensiesamenwerking de NAVO voor de voeten loopt. De NAVO is en blijft hoeksteen van ons veiligheidsbeleid. Deze alliantie heeft haar nut en waarde ruimschoots bewezen. Daarom moeten Europese defensie-inspanningen zoveel mogelijk met de NAVO worden afgestemd. Tegelijk moeten we vaststellen dat de NAVO momenteel voor grote uitdagingen staat. Zo moeten de Europese NAVO-leden meer investeren aan militaire slagkracht, zoals afgesproken in Wales in 2014, en bijdragen aan het verdedigen van de interne stabiliteit tegenover ‘dwarse’ leden zoals Turkije.

De zwaarmacht van de overheid, dat is de inzet van geweld door het nationale veiligheidsapparaat, is principieel en grondwettelijk bij uitstek een bevoegdheid van soevereine staten. Europese initiatieven op defensiegebied moeten dit uitgangspunt respecteren; tegelijk dienen deze initiatieven scherp getoetst te worden op noodzaak en meerwaarde. Op het eerste oog sympathieke EU-defensieplannen kunnen leiden tot steeds verdergaande Europese bevoegdheden: de beruchte glijdende schaal. Daar willen we voor waken.

De laatste jaren volgen Europese defensie-initiatieven elkaar in hoog tempo op. Denk aan het Europees Defensiefonds (EDF), het Europees Defensie Agentschap (EDA) en de Permanente Gestructureerde Samenwerking (PESCO). Deze initiatieven lijken sympathiek. Vanuit het oogpunt van schaal, coördinatie en efficiëntie valt best iets voor deze vormen van samenwerking

te zeggen. Maar er zijn haken en ogen. Zo is vaak te lang onduidelijk waar de plannen precies toe moeten leiden, of hoe en door wie ze betaald moeten worden.

EDA kan de ontwikkeling en aanschaf van defensiematerieel (kosten) efficiënter maken, maar investeren in onderzoek en ontwikkeling is en blijft een verantwoordelijkheid van de lidstaten zelf. De EU kan daar alleen een aanvulling op zijn.

In geen geval mogen militair-strategische keuzes overgeheveld worden naar Brussel. Als Nederlandse mannen en vrouwen met gevaar voor eigen leven naar het front gestuurd worden, moeten de Nederlandse regering en het Nederlandse parlement hierop aanspreekbaar zijn. Kortom: de

EU kan meerwaarde hebben als samenbindende en coördinerende partij, maar Europese initiatieven mogen niet leiden tot een Europese commandostructuur of Europees leger.

“De EU kan meerwaarde hebben als samenbindende en coördinerende partij, maar Europese defensie-initiatieven mogen niet leiden tot een Europese commandostructuur of Europees leger.”

CONCREET

➤ Lidstaten dienen hun defensie-inspanningen op 2% van het BBP te brengen zoals in NAVO-verband afgesproken in het Wales-akkoord.

➤ In EU-verband wordt defensiesamenwerking beperkt tot civiel-militaire taken, zoals conflictpreventie, crisisbeheersing en humanitaire interventie. Daarnaast kan de EU een coördinerende taak hebben op het terrein van militair-technologisch onderzoek en gezamenlijke legeroefeningen.

➤ Een EU-commandostructuur is onwenselijk. Er komt geen EU-leger of troepenmacht; nationale overheden blijven verantwoordelijk voor de inzet van de ‘zwaarmacht’. Dat geldt ook voor bi- of trilaterale defensiesamenwerking.

- ▶ Op vrijwillige basis kunnen Europese lidstaten intensief samenwerken bij bijvoorbeeld de ontwikkeling en aanschaf van defensiesystemen en -materialen.
- ▶ Binnen het cyberdomein is grensoverschrijdende, intergouvernementele samenwerking nodig.
- ▶ Intensievere Europese afstemming op het gebied van veiligheid en defensie dient gepaard te gaan met intensieve afstemming met de NAVO als hoeksteen van defensie- en veiligheidsbeleid.

GEEN EUROPEES LEGER

Europese defensiesamenwerking is belangrijk. Denk aan civiel-militaire taken, zoals conflictpreventie, crisisbeheersing en humanitaire interventie, maar ook aan militair-technologisch onderzoek en gezamenlijke legeroefeningen. Maar er zijn grenzen. Keer op keer klinken pleidooien, bijvoorbeeld van de Franse president Macron, voor een Europees leger. ChristenUnie en SGP vinden een EU-commandostructuur, een EU-leger of -troepenmacht echter allesbehalve wenselijk. Als Nederlandse mannen en vrouwen naar het front gestuurd worden, moeten de Nederlandse regering en het Nederlandse parlement hierop aanspreekbaar zijn. Niet de EU, maar nationale overheden moeten uiteindelijk verantwoordelijk blijven voor de inzet van de 'zwaarmacht'.

CONTACTGEGEVENS

www.eurofractie.nl

Partijbureau ChristenUnie

Postbus 439

3800 AK Amersfoort

033-422 6969

info@christenunie.nl

www.twitter.com/christenunie

www.facebook.com/christenunie

Partijbureau SGP

Dinkel 7

3068 HB Rotterdam

010-7200770

voorlichting@sgp.nl

<https://twitter.com/SGPnieuws>

www.facebook.com/SGPnieuws